РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 9
№ 1 (49)

Січень – лютий 2024 р.

DOI 10.53672/ej.1.2024

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2024. Том 9, № 1 (49)

Січень–лютий 2024 року

Київ · 2024
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.1.2024
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2024. Т. 9, № 1 (49) (січень–лютий 2024 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2024. — 79 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

© Автори матеріалів, 2024
© Видавник Назаров О. А., 2024

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА 7

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) 10

1.1. Судово-психологічна експертиза 11

Верховний Суд (Касаційний цивільний суд). Висновок за результатами проведення психологічної експертизи із застосуванням поліграфа є недостатнім доказом для спростування отримання позичальницею коштів за розпискою – КЦС ВС 14

Реєстр психологів безоплатної правової допомоги 16

1.2. Проблемні аспекти застосування поліграфа 18

Холодный Ю. И., Малахов Д. Г., Орлов В. А., Карташов С. И., Александров Ю. И., Ковальчук М. В. Холодний Ю. І., Малахов Д. Г., Орлов В. А., Карташов С. І., Александров Ю. І., Ковальчук М. В. Вивчення нейрокогнітивних процесів у парадигмі приховування інформації 18

Мармалюк П. А., Жегалло А. В., Юрьев Г. А., Панфилова А. С. Принципи побудови програмного забезпечення з відкритим вихідним кодом для аналізу результатів окулографічних досліджень 20

01 травня 2003 року в Кримінальний процесуальний кодекс Польщі було внесено зміни (ч. 1 і 2 ст. 192a), згідно з якими експертиза на поліграфі може бути застосована з метою зменшення кола підозрюваних осіб у скоєнні злочину та визначення сили доказів 22

1.3. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності 25

Верховний Суд. **Моральна шкода. Відшкодування** моральної шкоди: дисертації, монографії, практика Верховного Суду, документи з розробки в Україні інституту відшкодування моральної шкоди (науково-допоміжний бібліографічний покажчик, 1998-2021 роки) 25

1.4. Судова практика 60

Верховний Суд. **Запущено новий online** сервіс - пошукова База правових позицій Верховного Суду. Порядок користування та історія створення Бази правових позицій Верховного Суду 60

Вищий адміністративний суд України. **Повна** електронна база правових позицій Вищого адміністративного суду України станом на 19 серпня 2017 року (комп'ютерна програмна, версія 1.1.15) 62

Верховний Суд (Велика Палата). **Сторона,** на користь якої ухвалено рішення, має право на відшкодування витрат за експертизу, проведену до подання позову, якщо такі витрати пов’язані з розглядом справи – ВП ВС . . 64

Законопроект щодо змін до КПК по невідкладності проведення судово-медичної експертизи у справах про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству у зв'язку з ратифікацією Україною - Конвенції Ради Європи про запобігання насильству 66

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ 68

ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі» включено до складу міжнародного реєстру науково-дослідницьких організацій - Research Organization Registry (ROR) 68

Київська школа професійної медіації та перемовин відповідно до Закону України «Про медіацію» здійснює набір слухачів на базовий курс навчання медіації в обсязі 90 академічних годин 68
Навчання медіації (базовий курс) в обсязі 90 академічних годин в України дистанційно 68
Як отримати копію судового рішення, якщо з моменту його прийняття вже пройшов тривалий термін - розповідає Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської області 68
Польський досвід застосування поліграфа в Україні: 16 лютого віце-президентом Польської асоціації поліграфологів буде проведений online Вебінар на тему: "Практика застосування поліграфа для перевірки поведінки осіб, які скоїли сексуальні злочини" 69
23 лютого 2024 року в 11.00 безкоштовно стрім на тему: "Комунікація в медіації: діагностика інтересів сторін як основа ефективного вирішення спору" 69
РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ 71
Mobi-крісло Polygraph (модель 3): портативне поліграфологічне крісло . 71
ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ 73

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» — реферативно-науковий. Він поєднує дві ознаки, визначені ДСТУ 3017:2015: науковий журнал містить публікації про теоретичні й прикладні дослідження, а реферативний — упорядковану сукупність бібліографічних записів разом із рефератами. Тому в номері є оригінальні статті, вперше оприлюднені в нашому виданні, і реферати праць, які вже виходили в інших виданнях, на офіційних сайтах або в судових рішеннях. Кожен реферат має позначку «Реферат», анотацію та бібліографічний опис першоджерела: за кілька хвилин ви дізнаєтеся головне й зможете прочитати оригінал повністю.[6]

Шановні читачі! Кожен висновок судового експерта починається з питання, на яке ще ніхто не дав відповіді. У номері 2024. Том 9, № 1 (49) ми зібрали 11 матеріалів, які допомагають шукати такі відповіді: правові позиції Верховного Суду, судово-психологічна експертиза, поліграф і виявлення обману, нормативне регулювання експертизи.

> *З історії світової судової експертизи. 25 лютого 1994 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про судову експертизу» № 4038-XII. Відтоді криміналістичні, судово-медичні та судово-психіатричні експертизи проводять виключно державні спеціалізовані експертні установи. У 2024 році минає 30 років від цієї події.*[7]

Свіжі події професійного життя ми зібрали в розділі «Новини журналу». Повертайтеся до архіву журналу частіше: щотижня тут з'являються нові матеріали, а редакція чекає на ваші статті.

Редакція журналу

Цифри війни. Війна, яку російська федерація розв'язала проти України, щодня забирає життя. Станом на 29 лютого 2024 р. Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні підтвердила загибель 10 675 цивільних осіб, серед них 589 дітей, і поранення 20 080 цивільних осіб, серед них 1 311 дітей. За кожною цифрою — людська доля, і завдання юридичної психології — допомагати правосуддю встановлювати правду про ці злочини.[8]

Кримінальні провадження. За даними Офісу Генерального прокурора, станом на 23.02.2024 органи прокуратури зареєстрували з початку повномасштабного вторгнення 126 037 воєнних злочинів і 16 502 злочини проти національної безпеки України.[9]

Шкода державі та громадянам. За спільною оцінкою Уряду України, Світового банку, Європейської комісії та ООН (RDNA3, оприлюднено 15.02.2024), прямі збитки станом на 31.12.2023 сягнули майже 152 млрд дол. США, а потреби у відновленні й відбудові — 486 млрд дол. США.[10]

Відшкодування і судова експертиза. Об'єднана палата Касаційного господарського суду ВС у постанові від 16.02.2024 у справі № 910/10009/22 розглянула відшкодування вартості майна, примусово відчуженого в умовах воєнного стану, оцінку якого доручили експертам Київського НДЕКЦ МВС.[11] Законом від 22.02.2024 № 3588-IX змінено Закон № 2923-IX.[12]

Будівля Куп'янської міської ради з Державним прапором України після російських обстрілів і бомбардувань, 16 лютого 2024 р. Фото: Національна поліція України, ліцензія CC BY 4.0.[13]

Житловий будинок у Дніпрі після атаки російських дронів у ніч на 23 лютого 2024 р. Фото: ДСНС України, ліцензія CC BY 4.0.[14]

ПАМ'ЯТІ СУДДІ ЛЮБОВІ ХАРЕЧКО

Любов Костянтинівна Харечко — суддя Чернігівського апеляційного суду. На громадських засадах вона була суддею-спікером суду: представляла суддівський корпус у медіа, виступала на телебаченні (суд очолював Геннадій Салай)[15]. Збори суддів Чернігівського апеляційного суду двічі обирали її секретарем судової палати у цивільних справах: 8 жовтня 2018 р.[16] і повторно, на другий строк, 7 жовтня 2021 р.[17] (обидва рази суд очолював Геннадій Салай[18]); раніше цю посаду вона обіймала в Апеляційному суді Чернігівської області[19]. 3 березня 2022 р. поблизу села Рогощі на Чернігівщині російські військові розстріляли автомобіль, у якому вона разом із сином намагалася евакуюватися. Любов Костянтинівна загинула, її син зазнав поранення[20]. Любов Харечко писала вірші — про війну і мир, про материнство, віру, рідну землю і суддівську долю. З березня 2022 р. в кожному номері журналу — один її вірш.

Вірш номера: «Розмова»[21]

Читати вірш «Розмова» у збірнику (с. 15) | Збірник у Google Диску

> **Судді — жертви війни.** Станом на 29.02.2024 органи судової влади та судові медіа повідомили, що внаслідок збройної агресії російської федерації загинули щонайменше троє суддів: Любов Харечко (суддя Чернігівського апеляційного суду, 03.03.2022)[20]; Дмитро Константинов (суддя Красноградського районного суду Харківської області, 29.10.2022)[22]; Анатолій Нагорний (голова Веселівського районного суду Запорізької області, загинув на фронті в листопаді 2023 р.)[23]. За даними Державної судової адміністрації, які в травні 2023 р. оприлюднив голова Ради суддів України, загинули семеро суддів і працівників апаратів судів, ще дев'ятеро зазнали поранень; у лавах ЗСУ тоді служили 54 судді[24]. Пам'ятаємо кожного.

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

«КОНСУЛЬТАЦІЯ»: ЗАПИТ, ЗАМОВЛЕННЯ НА ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТУ ЗАПОДІЯННЯ МОРАЛЬНИХ СТРАЖДАНЬ (МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ) ТА РОЗМІРУ ЇХ МОЖЛИВОЇ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА ФАКТАМИ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ ЗГІДНО СУДОВИХ МЕТОДИК МІН'ЮСТУ УКРАЇНИ[1]

Міністерство юстиції України

Службова інформація. Через послугу «Консультація» журнал пропонує замовити судово-психологічну експертизу для встановлення факту заподіяння моральних страждань (моральної шкоди) і можливого розміру їх компенсації за фактами протиправних дій відповідно до судових методик Міністерства юстиції України. Звернутися можуть зацікавлені фізичні особи, суд і правоохоронні органи згідно з процесуальними кодексами. Зазначено, що у 2021 р. проведено понад 310 телефонних консультацій; організовує їх головний редактор журналу, атестований судовий експерт-психолог (поліграфолог), канд. психол. наук, доцент О. А. Назаров. Подано телефон і адреси офіційних сайтів експерта.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 27.10.2021.*

Повний текст

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій всім зацікавленим, здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом Назаровим Олегом Анатолійовичем.

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

кандидат психологічних наук, доцент
Назаров Олег Анатолійович

атестований судовий експерт з правом
проведення експертиз за експертною спеціальністю
14.1 "Психологічні дослідження", поліграфолог

Україна,
02024, Київ,
вул. Магнітогорська, 1б, оф. 304,
E-mail: 2825818819@mail.gov.ua

Тел: +38 (044) 228-76-15
+38 (093) 476-72-60
+38 (098) 011-85-63

Офіційній Інтернет-сайт судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035) - https://expertisekyivua.com/ukr

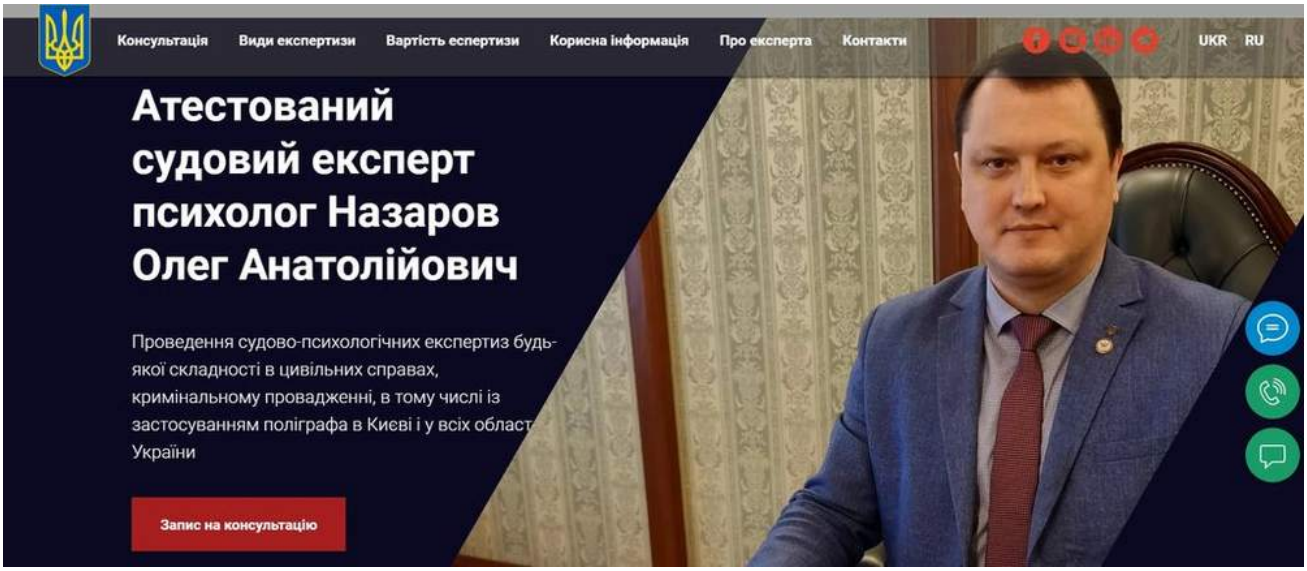

Офіційний Інтернет-сайт організації проведення судових психологічних експертиз, тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (поліграф EyeDetect, Converus Inc., USA): https://expert-nazarov.com

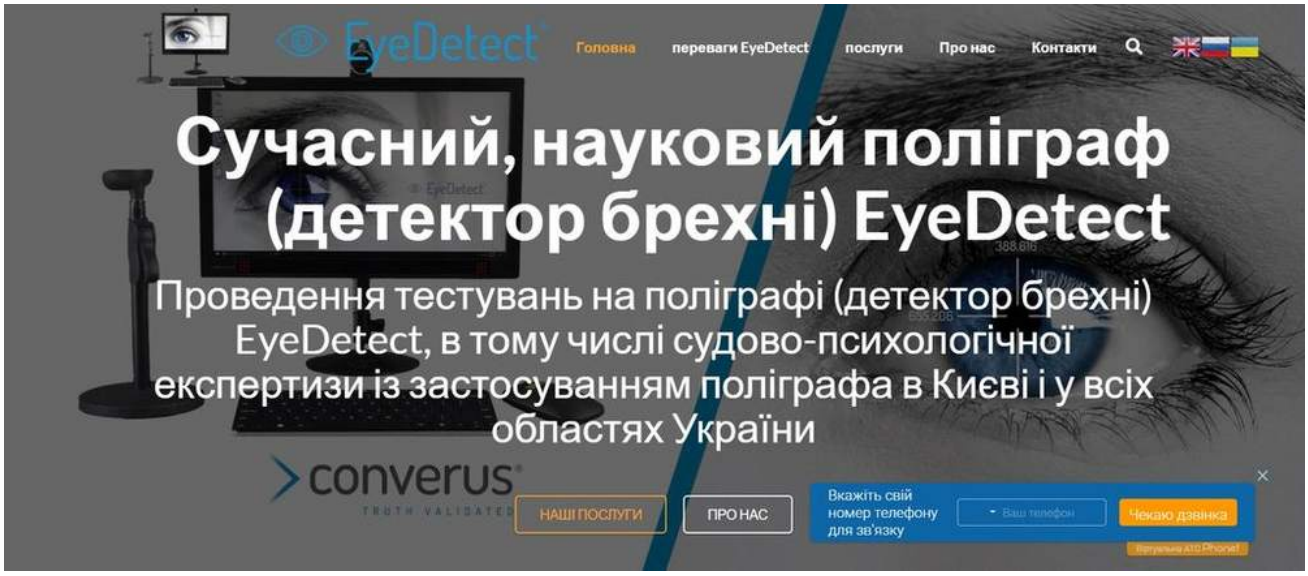

References

1. Ministerstvo yustytsii Ukrainy. "Konsultatsiia": zapyt, zamovlennia na provedennia sudovo-psykholohichnoi ekspertyzy shchodo vyznachennia faktu zapodiiannia moralnykh strazhdan (moralnoi shkody) ta rozmiru yikh mozhlyvoi kompensatsii za faktamy protypravnykh dii zghidno sudovykh metodyk Miniustu Ukrainy ["Consultation": Request and Order for a Forensic Psychological Examination to Determine the Fact of Infliction of Moral Suffering (Non-Pecuniary Damage) and the Amount of Possible Compensation for Unlawful Acts According to the Forensic Methodologies of the Ministry of Justice of Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/vidshkoduvannia-moralnoi-shkody/5975-konsultatsiya-zapit-zamovlennya-na-provedennya-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-shchodo-viznachennya-faktu-moralnikh-strazhdan-ta-orientnovnogo-rozmiru-jiji-kompensatsiji-zgidno-sudovikh-metodik-ministerstva-yustitsiji (onovlena versiia vid 27.10.2021). [in Ukrainian].

ВИСНОВОК ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА Є НЕДОСТАТНІМ ДОКАЗОМ ДЛЯ СПРОСТУВАННЯ ОТРИМАННЯ ПОЗИЧАЛЬНИЦЕЮ КОШТІВ ЗА РОЗПИСКОЮ – КЦС ВС[1]

Верховний Суд (Касаційний цивільний суд)

Реферат. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 29 листопада 2023 р. у справі № 589/4601/21 (провадження № 61-13788св23) визначає доказове значення висновку психологічної експертизи із застосуванням поліграфа в цивільному спорі про стягнення боргу за договором позики. Позивач стверджував, що передав відповідачці 250 000 дол. США, а вона власноруч написала боргову розписку від 19 лютого 2019 р. і зобов'язалася повернути кошти до 1 червня 2019 р. Відповідачка заперечувала отримання грошей, посилалася на те, що розписку написала під примусом, і подала висновок за результатами психологічної експертизи із застосуванням поліграфа від 10 серпня 2022 р. Суди першої та апеляційної інстанцій визнали розписку доказом і укладення договору, і передання грошової суми. Тлумачачи статті 1046 і 1047 ЦК України, КЦС ВС нагадав, що кредитор має підтвердити своє право вимагати виконання зобов'язання, а суд — установити наявність правовідносин позики, виходячи з дійсного змісту й достовірності документа; розписка є документом, яким позичальник засвідчує укладення договору, його умови та отримання коштів. Щодо поліграфа суд сформулював ключову позицію: висновок експерта не має для суду заздалегідь встановленої сили, є рівноцінним засобом доказування поряд із письмовими, речовими та електронними доказами й оцінюється в сукупності з ними за загальним правилом ст. 89 ЦПК України. Наданий відповідачкою висновок не спростовує ні факту отримання позичальницею коштів, ні наявності заборгованості, тож Верховний Суд погодився з попередніми інстанціями щодо стягнення неповерненого боргу. Для судових експертів-психологів і поліграфологів постанова окреслює межі доказової ваги їхніх висновків у цивільних справах: результати психофізіологічного дослідження самі собою не здатні переважити письмовий доказ, умови якого не оспорено в установленому законом порядку. Адвокатам вона нагадує, що на такий висновок не варто покладатися як на єдиний доказ обставин, зокрема тверджень про примус до написання розписки.

Ключові слова: поліграф, психологічна експертиза із застосуванням поліграфа, висновок експерта, оцінка доказів, стаття 89 ЦПК України, договір позики, боргова розписка, Касаційний цивільний суд, Верховний Суд.

An Opinion Based on a Psychological Examination Using a Polygraph Is Insufficient to Refute the Borrower's Receipt of Funds Under a Debt Receipt: Civil Cassation Court of the Supreme Court

Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi tsyvilnyi sud).

Abstract. The resolution of the Civil Cassation Court within the Supreme Court of Ukraine of 29 November 2023 in case No. 589/4601/21 addresses the evidential weight of a psychological examination using a polygraph in a civil loan dispute. The lender claimed that he had lent the defendant USD 250,000, as confirmed by her handwritten debt receipt of 19 February 2019 with a repayment deadline of 1 June 2019. The defendant denied receiving the money, alleged that she had written the receipt under duress and submitted an expert opinion of 10 August 2022 based on a polygraph examination. The

first-instance and appellate courts treated the receipt as proof of both the conclusion of the loan agreement and the transfer of funds. Interpreting Articles 1046 and 1047 of the Civil Code of Ukraine, the Supreme Court reiterated that a creditor must prove the right to demand performance and that the court must establish the loan relationship from the actual content and authenticity of the document. As to the polygraph, the Court held that an expert opinion has no predetermined force for the court, is equivalent to written, physical and electronic evidence and is assessed together with other evidence under Article 89 of the Civil Procedure Code of Ukraine. The opinion submitted by the defendant refuted neither the receipt of funds nor the existing debt, and the Court upheld the recovery of the debt. For forensic psychologists, polygraph examiners and lawyers, the ruling marks the limits of psychophysiological evidence in civil proceedings: such an opinion cannot by itself outweigh a written document whose terms have not been challenged.

Keywords: polygraph, psychological examination using a polygraph, expert opinion, assessment of evidence, Civil Procedure Code of Ukraine, loan agreement, debt receipt, Civil Cassation Court, Supreme Court of Ukraine.

Першоджерело: *Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 29.11.2023 у справі № 589/4601/21 (провадження № 61-13788св23).*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 19.01.2024.*

References

1. Verkhovnyi Sud (Kasatsiinyi tsyvilnyi sud). Vysnovok za rezultatamy provedennia psykholohichnoi ekspertyzy iz zastosuvanniam polihrafa ye nedostatnim dokazom dlia sprostuvannia otrymannia pozychalnytseiu koshtiv za rozpyskoiu – KTSS VS [An Opinion Based on a Psychological Examination Using a Polygraph Is Insufficient to Refute the Borrower's Receipt of Funds Under a Debt Receipt: Civil Cassation Court of the Supreme Court] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/zovnishni-novyny/11155-visnovok-za-rezultatami-provedennya-psihologichnoyi-ekspertizi-iz-zastosuvannyam-poligrafa-ye-nedostatnim-dokazom-dlya-sprostuvannya-otrimannya-pozichalniceyu-koshtiv-za-rozpiskoyu-kcs-vs (onovlena versiia vid 19.01.2024). [in Ukrainian].

2. Postanova Kasatsiinoho tsyvilnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu vid 29.11.2023 u spravi № 589/4601/21 (provadzhennia № 61-13788sv23) [Ruling of the Civil Cassation Court Within the Supreme Court of 29.11.2023 in Case No. 589/4601/21 (Proceedings No. 61-13788Sv23)]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/115423804 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

РЕЄСТР ПСИХОЛОГІВ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ[1]

Анотація. Інформаційне повідомлення редакції про Реєстр психологів, який формує й веде Координаційний центр з надання правової допомоги. До Реєстру вносять відомості про психологів, яких через регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги можуть залучати до кримінальних проваджень за участю малолітніх і неповнолітніх осіб. Участь спеціально навчених психологів допомагає дітям уникнути повторного травмування. За повідомленням порталу «Судова влада України» від 28.09.2023, Реєстр сформовано за результатами конкурсу в межах пілотного проєкту (спільний наказ Мін'юсту, МВС і Офісу Генпрокурора від 07.02.2023 № 493/5/67/32); до нього включено 115 психологів. Наведено адресу сторінки Реєстру.

Ключові слова: реєстр психологів, безоплатна правова допомога, Координаційний центр з надання правової допомоги, кримінальне провадження за участю дитини, повторна травматизація, психолог у кримінальному провадженні.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 29.01.2024.*

Повний текст

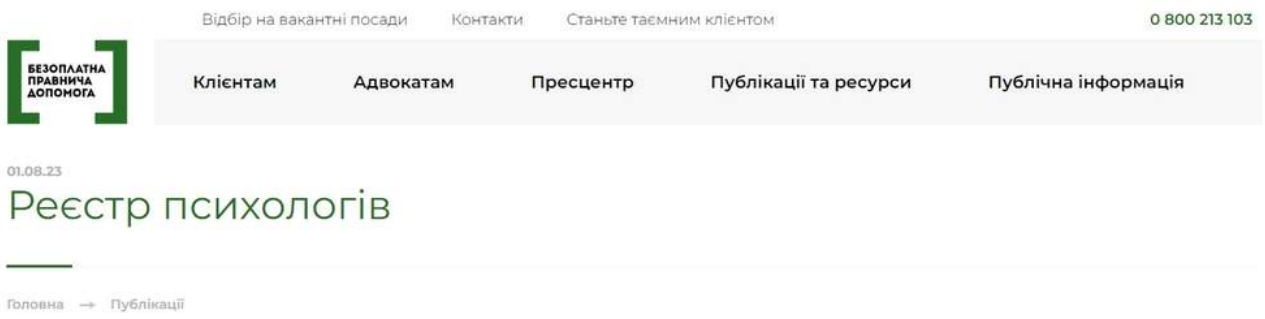

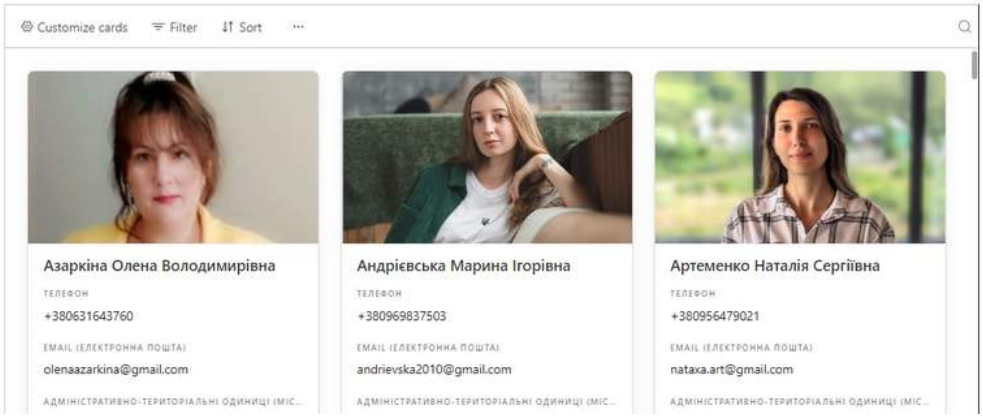

Залучення спеціально навчаних психологів до процесуальних дій допоможе дітям уникнути повторного травмування та сприятиме захисту їх прав, а органам правопорядку та судам дасть можливість бути максимально ефективними і справедливими в кримінальному провадженні. **Реєстр психологів** - це база даних, яка формується та ведеться Координаційним центром з надання правової допомоги, в якій містяться відомості про психологів, які можуть залучатися у випадках, передбачених кримінальним процесуальним законодавством України, до участі у кримінальних провадженнях за участю малолітніх, неповнолітніх осіб через регіональні центри з надання безоплатної вторин-

ної правової допомоги. **Офіційний Інтернет - сайт Реєстру психологів** - https://legalaid.gov.ua/publikatsiyi/reyestr-psyhologiv/

References

1. Reiestr psykholohiv bezoplatnoi pravovoi dopomohy [Register of Psychologists of Free Legal Aid]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/11241-reestr-psikhologiv-bezoplatnoji-pravovoji-dopomogi (onovlena versiia vid 29.01.2024). [in Ukrainian].

1.2. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФА

ХОЛОДНИЙ Ю. І., МАЛАХОВ Д. Г., ОРЛОВ В. А., КАРТАШОВ С. І., АЛЕКСАНДРОВ Ю. І., КОВАЛЬЧУК М. В. ВИВЧЕННЯ НЕЙРОКОГНІТИВНИХ ПРОЦЕСІВ У ПАРАДИГМІ ПРИХОВУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Холодный Ю. И., Малахов Д. Г., Орлов В. А., Карташов С. И., Александров Ю. И., Ковальчук М. В.

Реферат. Холодний Ю. І., Малахов Д. Г., Орлов В. А., Карташов С. І., Александров Ю. І. і Ковальчук М. В. (НДЦ «Курчатовський інститут», Інститут психології російської академії наук, Москва) у статті, опублікованій у журналі «Экспериментальная психология» (2021, т. 14, № 3, с. 17–39), підсумовують цикл експериментів, у яких функціональну магнітно-резонансну томографію (фМРТ) поєднано з одночасною реєстрацією вегетативних реакцій МРТ-сумісним поліграфом (МРТсП). Автори вважають свою роботу черговим етапом розвитку прикладної, криміналістичної психофізіології й констатують становлення нового, нейрокриміналістичного напряму нейробіологічних досліджень. Мета статті – анонсувати технологію комплексних фМРТ-МРТсП-досліджень нейрокогнітивної спрямованості та перевірити її ефективність. Вибірку становили 23 студенти технічного закладу вищої освіти, чоловіки віком 22–23 роки. Використано два запозичені з криміналістичної практики тести: «тест із приховуваним ім'ям», що моделює приховування особистісно значущої інформації, яка зберігається в пам'яті десятиліттями, і «тест на знання винного», що моделює приховування ситуаційно значущої інформації, засвоєної за годину до експерименту. Шкірно-гальванічні реакції та реакції у фотоплетизмограмі, записані МРТсП під час сканування, проаналізовано за допомогою системи кількісної оцінки фізіологічних даних. Автори підтвердили високу узгодженість експертної бальної та автоматичної кількісної оцінки поліграм, виявили способи вдосконалити автоматичну оцінку і показали корисність цієї системи та прийому «конкретизації вибірки» для вивчення функціональної зв'язності зон мозку під час приховування особистісно і ситуаційно значущої інформації. Список літератури (49 позицій) засвідчує опору на праці Ю. І. Александрова й В. Б. Швиркова із системної психофізіології, зарубіжні фМРТ-дослідження обману та приховуваної інформації (D. D. Langleben, M. Gamer, M. J. Farah, J. P. Rosenfeld) і публікації з автоматизованої оцінки поліграм (D. J. Krapohl, R. Nelson, M. Handler). Для поліграфологів і судових експертів праця цікава як спроба пов'язати периферичні фізіологічні реакції, які реєструє поліграф, з активністю мозкових структур.

Ключові слова: функціональна магнітно-резонансна томографія, МРТ-сумісний поліграф, приховування інформації, тест на знання винного, тест із приховуваним ім'ям, шкірно-гальванічна реакція, фотоплетизмограма, автоматична оцінка поліграм, функціональна зв'язність мозку, нейрокриміналістика, криміналістична психофізіологія.

Kholodny Yu. I., Malakhov D. G., Orlov V. A., Kartashov S. I., Alexandrov Yu. I., Kovalchuk M. V.
Study of Neurocognitive Processes in a Paradigm of Information Concealment

Kholodnyi Yu. Y., Malakhov D. H., Orlov V. A., Kartashov S. Y., Aleksandrov Yu. Y., Kovalchuk M. V.

Abstract. Since the early 2000s, functional MRI has been studied as a means of detecting deception and concealed information, and several research groups have tried to combine it with polygraph data. Kholodny, Malakhov, Orlov, Kartashov, Alexandrov and Kovalchuk (National Research Centre "Kurchatov Institute" and the Institute of Psychology, Moscow) summarise a series of experiments combining fMRI with simultaneous recording of autonomic responses by an MRI-compatible polygraph (MRIcP). They present the work as a new stage of applied forensic psychophysiology and as evidence of an emerging neuro-forensic line of neurobiological research. The paper announces a technology for combined fMRI-MRIcP neurocognitive studies and reports a test of its effectiveness on 23 male technical university students aged 22-23. Two procedures borrowed from forensic practice were used: a concealed name test, modelling concealment of personally significant information stored in memory for decades, and a guilty knowledge test, modelling concealment of situationally significant information acquired an hour before the experiment. Skin conductance and photoplethysmographic responses recorded during scanning were analysed with a system for quantitative evaluation of physiological data. The authors report high agreement between expert numerical scoring and automated quantitative scoring of polygrams, identify ways to improve automated scoring, and show the usefulness of the quantitative system and of a "sample specification" technique for studying functional connectivity of brain regions during concealment. For polygraph examiners and forensic experts, the study links peripheral responses recorded by the polygraph with measurable brain activity.

Keywords: functional magnetic resonance imaging, MRI-compatible polygraph, concealed information, guilty knowledge test, concealed name test, skin conductance response, photoplethysmography, automated polygraph scoring, functional brain connectivity, neuro-forensics, forensic psychophysiology.

Першоджерело: *Холодный Ю. И., Малахов Д. Г., Орлов В. А., Карташов С. И., Александров Ю. И., Ковальчук М. В. Изучение нейрокогнитивных процессов в парадигме сокрытия информации. Экспериментальная психология. 2021. Т. 14, № 3. С. 17–39. DOI: 10.17759/exppsy.2021140302.*[2] *DOI:* ***10.17759/exppsy.2021140302***[2]*. Реферат оприлюднено в журналі 13.10.2021.*

References

1. Kholodnyi Yu. I., Malakhov D. H., Orlov V. A., Kartashov S. I., Aleksandrov Yu. I., Kovalchuk M. V. Vyvchennia neirokohnityvnykh protsesiv u paradyhmi prykhovuvannia informatsii [Kholodny Yu. I., Malakhov D. G., Orlov V. A., Kartashov S. I., Alexandrov Yu. I., Kovalchuk M. V. Study of Neurocognitive Processes in a Paradigm of Information Concealment] : referat / Kholodnyy Yu. Y. ta in. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/5914-kholodnyj-yu-i-malakhov-d-g-orlov-v-a-kartashov-s-i-aleksandrov-yu-i-kovalchuk-m-v-izuchenie-nejrokognitivnykh-protsessov-v-paradigme-sokrytiya-informatsii-eksperimentalnaya-psikhologiya-2021-tom-14-3-s-17-39 (onovlena versiia vid 13.10.2021). [in Ukrainian].

2. Kholodnyy Yu. I., Malakhov D. G., Orlov V. A., Kartashov S. I., Aleksandrov Yu. I., Kovalchuk M. V. Izuchenie neyrokognitivnykh protsessov v paradigme sokrytiya informatsii [Study of Neurocognitive Processes in the Concealed Information Paradigm]. Eksperimentalnaya psikhologiya. 2021. T. 14, № 3. S. 17–39. DOI: https://doi.org/10.17759/exppsy.2021140302. URL: https://psy-journals.ru/journals/exppsy/archive/2021_n3/exppsy_2021_n3_Kholodny_et_al.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ З ВІДКРИТИМ ВИХІДНИМ КОДОМ ДЛЯ АНАЛІЗУ РЕЗУЛЬТАТІВ ОКУЛОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Мармалюк П. А., Жегалло А. В., Юрьев Г. А., Панфилова А. С.

Реферат. Мармалюк П. А., Жегалло А. В., Юрьев Г. А. і Панфилова А. С. (Экспериментальная психология. 2015. Т. 8, № 1. С. 127–144) відповідають на практичну потребу дослідників, які працюють з окулографічними даними: наявні програми для їх аналізу або пропрієтарні й прив'язані до обладнання певного виробника, або вузькофункціональні й вимагають навичок програмування. Автори оглядають комерційні пакети (SMI BeGaze, Nyan, Tobii Studio, рішення компанії EyeTracking Inc.) і відкриті інструменти (OGAMA, GazeParser, DynAOI, EyePatterns, засоби на базі MATLAB, зокрема ILAB та iMap, R-пакети em2, eyetracking, gazetools) та фіксують типові вади: закриті алгоритми, власні формати даних, слабкий статистичний блок, залежність від операційної системи, ручні й схильні до помилок процедури обробки. Обґрунтувавши потребу в новій системі, вільній від цих недоліків, вони пропонують концепцію і проєкт програмного комплексу з відкритим вихідним кодом у вигляді спеціалізованого пакета для мови R із графічним інтерфейсом на основі gWidgets2. Ключові принципи архітектури: відкритість коду, модульність (розширення без зміни ядра) та об'єктно-орієнтований підхід. Передбачено імпорт і попередню обробку даних відеоокулографів, виділення зон інтересу вручну або у вигляді регулярної сітки, виявлення фіксацій, саккад, глісад, моргань і стежувальних рухів алгоритмами I-DT, I-VT, I-MST, I-KFG, I-VVT, I-VMP, I-VDT, розрахунок окуломоторних показників, побудову карт розподілу уваги, матриць імовірностей переходу між зонами інтересу та вибірковий ієрархічний кластерний аналіз. Автори доходять висновку, що жоден відкритий продукт не поєднує широкої функціональності, кросплатформності й зручного інтерфейсу, а представлений проєкт стане основою для програмної реалізації ядра системи; відкритий код, на їхню думку, полегшує перевірку й відтворення результатів. Для психофізіологів і поліграфологів, які розглядають айтрекінг як допоміжний канал виявлення прихованої інформації, праця корисна як огляд програмних засобів і вимог до прозорої, відтворюваної обробки окулографічних даних.

Ключові слова: айтрекінг, окулографія, рухи очей, програмне забезпечення з відкритим вихідним кодом, мова програмування R, виявлення фіксацій і саккад, зони інтересу, карти розподілу уваги, модульність, об'єктно-орієнтований підхід, обробка даних психологічного експерименту.

Principles of Constructing Open-Source Software for the Analysis of Oculographic (Eye-Tracking) Data

Marmaliuk P. A., Zhehallo A. V., Yurev H. A., Panfylova A. S.

Abstract. Eye-tracking research is expanding, yet the software available for analysing oculographic data is either proprietary and tied to a particular manufacturer's hardware or narrowly focused and demanding programming skills. Marmalyuk P. A., Zhegallo A. V., Yuryev G. A. and Panfilova A. S. (Experimental Psychology (Russia), 2015, vol. 8, no. 1, pp. 127–144) review commercial packages (SMI BeGaze, Nyan, Tobii Studio, EyeTracking Inc. software) and open tools (OGAMA, GazeParser, DynAOI, EyePatterns, MATLAB-based ILAB and iMap, and the R packages em2, eyetracking and gaz-

etools). Their weaknesses include closed algorithms, vendor-specific data formats, limited statistics, platform dependence and manual, error-prone workflows. To overcome these limitations, the authors set out the concept and design of an open-source system implemented as a specialised R package with a graphical interface built on gWidgets2. The architecture rests on open code, modularity (extensions without changes to the core) and an object-oriented design. Planned functions include import and preprocessing of raw video-oculography data, manual or grid-based areas of interest, detection of fixations, saccades, glissades, blinks and smooth pursuit with the I-DT, I-VT, I-MST, I-KFG, I-VVT, I-VMP and I-VDT algorithms, standard gaze metrics, attention maps, transition probability matrices and hierarchical cluster analysis. The authors conclude that no existing open tool combines broad functionality, cross-platform operation and a convenient interface, and that open code facilitates verification and replication. For polygraph examiners and psychophysiologists, the paper is a useful guide to transparent processing of eye-movement data.

Keywords: eye tracking, oculography, eye movements, open-source software, R programming language, fixation and saccade detection, areas of interest, attention maps, modularity, object-oriented design, experimental data processing.

Першоджерело: *Мармалюк П. А., Жегалло А. В., Юрьев Г. А., Панфилова А. С. Принципы построения программного обеспечения с открытым исходным кодом для анализа результатов окулографических исследований. Экспериментальная психология. 2015. Т. 8, № 1. С. 127–144.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 13.10.2021.*

References

1. Pryntsypy pobudovy prohramnoho zabezpechennia z vidkrytym vykhidnym kodom dlia analizu rezultativ okulohrafichnykh doslidzhen [Principles of Constructing Open-Source Software for the Analysis of Oculographic (Eye-Tracking) Data] : referat / Marmaliuk P. A. ta in. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/doslidzhennya-na-poligrafi/5915-marmalyuk-p-a-zhegallo-a-v-yurev-g-a-panfilova-a-s-printsipy-postroeniya-programmnogo-obespecheniya-s-otkrytym-iskhodnym-kodom-dlya-analiza-rezultatov-okulograficheskikh-issledovanij-eksperimentalnaya-psikhologiya-2015-tom-8-1-s-127-144 (onovlena versiia vid 13.10.2021). [in Ukrainian].

2. Marmalyuk P. A., Zhegallo A. V., Yurev G. A., Panfilova A. S. Printsipy postroeniya programmnogo obespecheniya s otkrytym iskhodnym kodom dlya analiza rezultatov okulograficheskikh issledovaniy [Principles of Building Open-Source Software for Analysing the Results of Oculographic Studies]. Eksperimentalnaya psikhologiya. 2015. T. 8, № 1. S. 127–144. URL: https://psyjournals.ru/files/75591/exp_2015_n1_Marmalyuk.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].

01 ТРАВНЯ 2003 РОКУ В КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС ПОЛЬЩІ БУЛО ВНЕСЕНО ЗМІНИ (Ч. 1 І 2 СТ. 192А), ЗГІДНО З ЯКИМИ ЕКСПЕРТИЗА НА ПОЛІГРАФІ МОЖЕ БУТИ ЗАСТОСОВАНА З МЕТОЮ ЗМЕНШЕННЯ КОЛА ПІДОЗРЮВАНИХ ОСІБ У СКОЄННІ ЗЛОЧИНУ ТА ВИЗНАЧЕННЯ СИЛИ ДОКАЗІВ[1]

Анотація. Матеріал редакції знайомить українських поліграфологів і юристів з польською моделлю процесуального використання поліграфа. Її підґрунтя — стаття 192а, яку внесено до Кримінального процесуального кодексу Польщі від 6 червня 1997 р. і розміщено в розділі V «Докази» (глава 21 «Свідки»). Вона дозволила з метою звуження кола підозрюваних або встановлення доказової сили виявлених слідів відбирати відбитки пальців, мазки слизової оболонки щоки, волосся, слину, зразки почерку й запаху, фотографувати особу та записувати її голос, а за згодою обстежуваного — застосовувати технічні засоби контролю несвідомих реакцій організму, тобто поліграф. Редакція наводить переклад усіх трьох параграфів статті та, спираючись на аналіз польських нормативно-правових актів, формулює шість особливостей експертизи на поліграфі в Польщі. Перевірку на поліграфі там розглядають як експертизу, а не як засіб допиту. Висновок, отриманий на замовлення захисника чи підсудного, суд доказом не визнає; допустимим є лише висновок експерта, призначеного прокурором або судом, причому навіть призначений прокурором експерт вважається особою, призначеною судовою системою, і має залишатися незалежним та об'єктивним, а не «свідком обвинувачення». Обвинувачений може вимагати іншої експертизи, але мусить довести вади першої. Польська процесуальна доктрина обмежує компетенцію експерта: він не оцінює правдивість показань («X говорить правду» чи «X бреше») і не висловлюється про те, хто вчинив злочин, інакше суд відхиляє висновок. За офіційним текстом закону від 10 січня 2003 р., яким запроваджено ст. 192а, тим самим актом додано й ст. 199а, що допускає застосування таких технічних засобів під час експертного дослідження виключно за згодою особи; за даними С. Вальтося, ця новела набрала чинності 1 липня 2003 р. Верховний Суд Польщі в ухвалі від 29 січня 2015 р. (I KZP 25/14) підтвердив недопустимість використання поліграфа під час допиту. Польський досвід корисний для розмежування в Україні допиту й психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа та для окреслення меж експертного висновку.

Ключові слова: поліграф, Кримінальний процесуальний кодекс Польщі, стаття 192а КПК Польщі, експертиза із застосуванням поліграфа, згода обстежуваного, допустимість доказів, незалежність експерта, межі компетенції експерта, звуження кола підозрюваних.

Polygraph Examination Under Article 192a of the Polish Code of Criminal Procedure: Narrowing the Circle of Suspects and Establishing the Evidential Value of Traces

Abstract. Poland regulates the use of the polygraph in criminal proceedings directly in its procedural code, which makes its experience relevant to Ukrainian polygraph examiners and lawyers. This editorial note presents a Ukrainian translation of Article 192a of the Polish Code of Criminal Procedure of 6 June 1997, placed in the section on evidence and the chapter on witnesses. The provision allows fingerprints, buccal swabs, hair, saliva, handwriting and odour samples, photographs and voice recordings to be taken in order to narrow the circle of suspects or to establish the evidential value of traces, and permits an expert, with the examinee's consent, to use technical means of monitoring unconscious bodily reactions. Drawing on Polish legal acts, the editors summarise six features of the Pol-

ish approach: a polygraph test is treated as an expert examination rather than a form of interrogation; an examination commissioned by the defence or the defendant is not accepted as evidence, whereas an opinion ordered by a prosecutor or court is admissible; the expert must remain independent and is not a prosecution witness; the defendant may obtain another examination only by showing flaws in the first; and the expert may neither assess the truthfulness of testimony nor identify the perpetrator. The official text of the amending Act of 10 January 2003 shows that it also introduced Article 199a, which permits such means during an expert examination only with the person's consent; according to S. Waltoś, the amendment entered into force on 1 July 2003. The Polish model helps to separate interrogation from psychophysiological examination in Ukraine.

Keywords: polygraph, Polish Code of Criminal Procedure, Article 192a, polygraph examination, examinee consent, admissibility of evidence, expert independence, limits of expert competence, narrowing the circle of suspects.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 09.01.2024.*

Повний текст

Стаття 192a.

§ 1. З метою обмеження кола підозрюваних або визначення доказової сили виявлених слідів можуть бути взяті відбитки пальців, мазки слизової оболонки щік, волосся, слина, зразки почерку, запахи, фотографія людини чи запис голосу. Після використання у випадку, коли було завантажено або записано, завантажений або записаний матеріал, непотрібний для розгляду, повинен бути негайно видалений з файлів і знищений.

§ 2. **У випадках, зазначених у § 1**, за згодою обстежуваного експерт може застосувати й технічні заходи (поліграф), створені задля контролю несвідомих реакцій організму людини.

§ 3. Дослідження та діяльність, зазначені в § 1 та ст. 192 § 1, виконується відповідно на умовах та в порядку, встановлених у правилах, виданих на підставі ст. 74 § 4.

Особливості проведення експертизи на поліграфі в Польщі (інформація на підставі аналізу польских нормативно-правових актів).

1. Перевірка на поліграфі проводиться як експертиза і не розглядається як засіб допиту.

2. Експертиза, призначена захисником або підсудним, не визнається судом доказом, а результат експертизи не має правового значення.

3. Висновок експерта може бути допущений як доказ лише у випадку, якщо експертиза була призначена прокурором або судом. Навіть якщо експерт призначений прокурором, він розглядається як особа, призначена судовою системою.

4. Експерт не є свідком обвинувачення, він завжди зобов'язаний бути незалежним і об'єктивним.

5. Обвинувачений може вимагати проведення іншої експертизи, але повинен довести недоліки першої експертизи.

6. Польська кримінально-процесуальна теорія обмежує роль експерта. Експерт не має права: оцінювати показання свідка або показання підозрюваного за правдивістю (експерт не має права писати «X говорить правду» або «X бреше»), а також прокоментувати власну думку щодо факту, що лежить в основі (тобто визначити, хто злочинець). Якщо експерт порушує ці принципи, суд відхиляє його висновок.

References

1. 01 travnia 2003 roku v Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Polshchi bulo vneseno zminy (ch. 1 i 2 st. 192a), zghidno z yakymy ekspertyza na polihrafi mozhe buty zastosovana z metoiu zmenshennia kola pidozriuvanykh osib u skoienni zlochynu ta vyznachennia syly dokaziv [Polygraph Examination Under Article 192a of the Polish Code of Criminal Procedure: Narrowing the Circle of Suspects and Establishing the Evidential Value of Traces]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/11073-01-travnya-2003-roku-v-kriminalnij-protsesualnij-kodeks-polshchi-bulo-vneseno-zmini-ch-1-i-2-st-192a-zgidno-z-yakimi-poligraf-mae-buti-zastosovanij-z-metoyu-zmenshennya-kola-pidozryuvanikh-osib-u-skoenni-zlochinu (onovlena versiia vid 09.01.2024). [in Ukrainian].

1.3. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

МОРАЛЬНА ШКОДА. ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ: ДИСЕРТАЦІЇ, МОНОГРАФІЇ, ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ, ДОКУМЕНТИ З РОЗРОБКИ В УКРАЇНІ ІНСТИТУТУ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ (НАУКОВО-ДОПОМІЖНИЙ БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК, 1998-2021 РОКИ)[1]

Верховний Суд

Анотація. Науково-допоміжний бібліографічний покажчик, упорядкований О. А. Назаровим, задуманий як перша частина напрацювання доктрини відшкодування моральної шкоди в законодавстві України. Потребу в ньому зумовлює те, що за понад двадцять років накопичено великий масив дисертацій, монографій, експертних методик і судових позицій, які залишаються розпорошеними, тоді як практика визначення розміру компенсації неоднорідна. Вступна частина наводить нормативні визначення моральної шкоди зі статті 4 Закону України від 1 грудня 1994 року № 266/94-ВР, статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» і пункту 3 постанови Пленуму Верховного Суду України від 31 березня 1995 року № 4, перелічує засоби встановлення моральних страждань (показання свідків, пояснення сторін, речові й письмові докази, висновки експертів) та звертає увагу на оподаткування сум відшкодування, що перевищують чотирикратний розмір мінімальної заробітної плати, після змін до статті 164 Податкового кодексу України, внесених Законом № 466-IX. Покажчик охоплює 1998–2021 роки і містить судову методику психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди (реєстраційний номер 14.1.75, рішення Мін'юсту від 18.01.2019), 30 дисертацій із цивільного, трудового, кримінально-процесуального права, теорії права, юридичної психології та економіки, 17 посібників і монографій, чотири свідоцтва про реєстрацію авторського права на твори М. М. Матяша, В. М. Сопова та Л. В. Стрельнікової. Окремо описано чотири законопроєкти 2015–2020 років, зокрема № 8396 і № 3929 щодо визначення розміру моральної шкоди, пропозиції Міністерства юстиції до останнього, допоміжні нормативні документи та дванадцять позицій у розділі практики Верховного Суду, серед них постанову Великої Палати від 1 вересня 2020 року у справі № 216/3521/16-ц про право на компенсацію незалежно від наявності спеціальних норм. Більшість описів супроводжено анотаціями та резервними URL-адресами, створеними журналом для збереження текстів. Покажчик стане в пригоді судовим експертам-психологам, суддям, адвокатам і дослідникам як систематизована джерельна база для обґрунтування висновків щодо факту моральних страждань і розміру їх грошової компенсації.

Ключові слова: моральна шкода, відшкодування моральної шкоди, бібліографічний покажчик, судово-психологічна експертиза, моральні страждання, методика психологічного дослідження, практика Верховного Суду, дисертаційні дослідження, законопроєкти, доктрина відшкодування моральної шкоди.

Moral Damage. Compensation for Moral Damage: Dissertations, Monographs, Supreme Court Case Law and Documents on the Development of the Institution of Moral Damage Compensation in Ukraine (Auxiliary Scientific Bibliographic Index, 1998–2021)

Verkhovnyi Sud.

Abstract. Ukrainian law has recognised compensation for moral (non-pecuniary) damage for more than two decades, yet the doctrinal, methodological and judicial materials on the subject remain scattered, and courts still award widely varying sums. This auxiliary scientific bibliographic index, compiled by Nazarov O. A., is presented as the first stage in formulating a doctrine of moral damage compensation in Ukrainian law. The introductory part sets out statutory definitions of moral damage (Law of Ukraine No. 266/94-VR of 1 December 1994, the Law on Foreign Economic Activity and Resolution No. 4 of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine of 31 March 1995), lists the means of proving moral suffering, and notes that since Law No. 466-IX amended Article 164 of the Tax Code, compensation exceeding four times the minimum wage is included in taxable income. The index covers 1998–2021 and comprises the registered forensic methodology for psychological examination in cases of moral suffering (registration No. 14.1.75, Ministry of Justice of Ukraine, 18 January 2019), 30 dissertations in civil, labour and criminal procedure law, legal theory, legal psychology and economics, 17 handbooks and monographs, four copyright certificates, four draft laws of 2015–2020 with the Ministry of Justice's comments on Bill No. 3929, auxiliary regulatory acts and twelve items of Supreme Court case law, including the Grand Chamber ruling of 1 September 2020 in case No. 216/3521/16-ts. Most entries carry abstracts and backup links. The index gives forensic psychologists, judges, attorneys and researchers a structured evidence base for substantiating expert opinions on the existence of moral suffering and the amount of compensation.

Keywords: moral damage, non-pecuniary damage compensation, bibliographic index, forensic psychological examination, moral suffering, forensic methodology, Supreme Court case law, dissertations, draft laws, Ukraine.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 14.10.2021.*

Повний текст

Легалізації офіційного визнання доктрини відшкодування моральної шкоди та видів такого визнання передує наявність судової методики психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди, яка включена до Реєстру методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України під реєстраційним номером 14.1.75 від 18.01.2019 з моменту прийняття рішення Міністерством юстиції України про її державну реєстрацію та достатньо широке обговорення науковою спільнотою і професійними правниками відповідних ідей, поглядів, учень, теорій, що містять доктринальні положення відшкодування моральної шкоди в законодавстві України. Вказане має суттєве наукове та практичне значення. Схвалення положень як дієвих та таких, що мають безумно суттєве наукове та практичне значення сприяє їх сталому характеру та сприйняттю законодавством і судовою практикою України як доктринальних, тобто таких, які мають важливе значення, оскільки відображають сутність і закономірність відшкодування моральної шкоди.

Бібліографічний опис: Назаров О.А. Моральна шкода. Відшкодування моральної шкоди: дисертації, монографії, судова практика, документи з розробки в Україні інсти-

туту відшкодування моральної шкоди (науково-допоміжний бібліографічний покажчик, 1998-2021 роки) / Упорядн.: О.А. Назаров. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2021. № 3 (21). Дата публікації: 14.10.2021. URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5924-moralna-shkoda-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-praktika-verkhovnogo-sudu-proekti-zakoniv-disertatsiji-monografiji-posibniki-toshcho-z-vishkoduvannya-moralnoji-shkodi-v-ukrajini-naukovo-dopomizhnij-bibliografichnij-pokazhchik-stanom-na-14-10-2021-roku (дата звернення: 14.10.2021).

І. Загальні положення. Моральною шкодою визнаються страждання, заподіяні громадянинові внаслідок фізичного чи психічного впливу, що призвело до погіршення або позбавлення можливостей реалізації ним своїх звичок і бажань, погіршення відносин з оточуючими людьми, інших негативних наслідків морального характеру (стаття 4 Закон України "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду" від 1 грудня 1994 року № 266/94-ВР). **Моральна шкода** це **шкода, яку заподіяно особистим немайновим правам** суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та яка призвела або може призвести до збитків, що мають матеріальне вираження (стаття 1 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність").

Пункт 3 постанови Пленуму Верховного суду України “Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди” від 31 березня 1995 р. № 4 містить більш чітке визначення моральної шкоди. Відповідно до цієї постанови: “**...під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру** внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. **Моральні страждання в Україні встановлюються наступними засобами:** показаннями свідків; поясненнями сторін і третіх осіб; речовими доказами; письмовими доказами; висновками експертів.

Крім того, Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві" **від 16 січня 2020 року** № 466-IX внесено зміни до ст. 164 Податкового кодексу України та **запроваджено оподаткування отриманих сум відшкодування моральної шкоди, які перевищують** чотирикратний розмір мінімальної заробітної плати. Так, **до загального місячного (річного) оподатковуваного доходу платника податку включаються (пункт 164.2.14) дохід у вигляді відшкодування немайнової (моральної) шкоди**, крім: сум, що за рішенням суду спрямовуються на відшкодування збитків, завданих платнику податку внаслідок заподіяння йому матеріальної шкоди, а також шкоди життю та здоров'ю, а також відшкодувань моральної шкоди в розмірі, визначеному рішенням суду, **але не вище чотирикратного розміру мінімальної заробітної плати**, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, або в розмірі, визначеному законом.

ІІ. Науково-допоміжний бібліографічний покажчик: Моральна шкода. Відшкодування моральної шкоди: дисертації, монографії, практика Верховного Суду, документи з розробки в Україні інституту відшкодування моральної шкоди.

ІІ.1. Судові методики:

1. Методика психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди / Т.В. Савкіна, Т.М. Єгорова, О.О. Сліпець та ін. - Х.: ХНДІСЕ, 2017. 61 с. - реєстраційний номер 14.1.75 Реєстру методик проведення судових експертиз. Дата прийняття рішення Міністерством юстиції України про державну реєстрацію 18.01.2019. URL: https://rmpse.minjust.gov.ua/search/4

Анотація: Методика призначена для судових експертів, суддів, працівників правоохоронних органів. Методика заснована на положеннях наукової психології та на досвіді сучасної практики судово-психологічної експертизи, визначає послідовність дій експерта при вирішені питань, що стосуються психологічного дослідження у справах щодо заподіяння моральних страждань особі та відшкодування моральної шкоди.

II.2. Дисертаційні роботи:

1. Корчевна Л. О. Компенсація моральної шкоди, завданої порушенням особистих немайнових прав, у цивільному праві України : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л. О. Корчевна; Ун-т внутр. справ. - Х., 1998. - 24 с. - укр.

Анотація: Доведено необхідність наявності повного складу цивільного правопорушення з метою відшкодування моральної шкоди. Показано, що критерії оцінки правопорушень різних особистих немайнових прав повинні бути диференційовані залежно від суб'єктивного та інших критеріїв. Зроблено висновок, що існуючі проблеми правового регулювання компенсації моральної шкоди повинні отримати чітке вирішення в науці цивільного права та в законодавстві. Відзначено, що закріплений у Цивільному кодексі України перелік критеріїв визначення розміру моральної шкоди потребує доповнення. Зазначено, що справедливим було б визначити одним з критеріїв у випадку порушення прав на честь, гідність і ділову репутацію особи район поширення компроментуючих її відомостей; розмір компенсації має зростати з урахуванням кількості досвідчених осіб.

Обгрунтовано необхідність виділяти прямий і непрямий умисел у протиправних діях юридичної особи. Розглянуто питання щодо доцільності введення в цивільне законодавство України інституту дифамації. Акцентовано увагу на тому, що моральна шкода має підлягати відшкодуванню в усіх випадках заподіяння немайнової шкоди, незалежно від того, передбачені вони спеціальною нормою закону, чи ні.

2. Шимон С.І. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди як спосіб захисту суб'єктивних цивільних прав [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Шимон Світлана Іванівна ; Інститут законодавства Верховної Ради України. - К., 1998. - 199 арк. - арк. 184-199

3. Стефанчук Р.О. Цивільно-правовий захист честі, гідності та репутації: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Стефанчук Руслан Олексійович / НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2000. - 222 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2000/00srocgr.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1roMgt5PkHnsxmULlSVRjijwUHFWTcytO/view

Анотація: Досліджено актуальні проблеми теоретичного та правозастосовчого характеру, пов'язані з розробкою та відображенням у системі цивільного законодавства і права України захисту честі, гідності та репутації. Вивчено соціально-філософську та правову природу даних категорій, правову охорону пов'язаних з ними відносин, визначено сутність права на захист честі, гідності та репутації, історичний аспект його розвитку, досліджено способи захисту вказаних особистих немайнових благ. Розглянуто шляхи вдосконалення законодавчої регламентації захисту честі, гідності та репутації, визначено місце пов'язаних з ними правовідносин у системі українського законодавства та права.

4. Паліюк В.П. Правове регулювання відшкодування моральної (немайнової) шкоди [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Паліюк Василь Павлович ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 2000. - 18 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2000/00pvpvmc.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/189h6h1Rs5Sl7qW1rm0wSvxrjaao3NTit/view

Анотація: Дисертацію присвячено питанням, що виникають у процесі захисту суб'єктивних цивільних прав. Досліджено історичний розвиток правового інституту відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Проаналізовано чинне законодавство України та основні проблеми, що виникають у правозастосувальній практиці. Наведено порівняльний аналіз зарубіжного законодавства. Удосконалено визначення поняття моральної

(немайнової) шкоди щодо фізичних та юридичних осіб, а також визначено коло осіб, які мають право на її відшкодування. Обгрунтовано висновок щодо презумпції такої шкоди та принципу її повного відшкодування. Виявлено умови відповідальності за завдану моральну (немайнову) шкоду. Розроблено систему загальних та окремих критеріїв оцінки даної шкоди та визначення розміру відшкодування. Наведено пропозиції та рекомендації щодо удосконалення правового регулювання та механізму застосування відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

5. Чернадчук В. Д. Відшкодування моральної шкоди при порушенні трудових прав: Автореф. дис. ... к.ю.н., Спеціальність: 12.00.05. Трудове право; право соціального забезпечення. Київ, 2001. 14 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/51052/1/Chernadchuk_Vidshkoduvannia_moralnoi_shkody.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/10umoOTADroOGYOBZinWaoeLP-LHmsQQj/view

Анотація: Дисертацію присвячено дослідженню питань відшкодування моральної шкоди, заподіяної порушенням трудових прав. У роботі досліджено зміст і сформульовано визначення поняття моральної шкоди, заподіяної порушенням трудових прав; проведено її класифікацію; визначено поняття відповідальності за заподіяну працівникові моральну шкоду; а також визначено умови настання цієї відповідальності, проведено дослідження цих умов і зроблено висновки щодо їх застосування при вирішенні питання про притягнення до відповідальності за заподіяну працівникові моральну шкоду. Обґрунтовано доцільність виділення та виділено критерії визначення розміру відшкодування заподіяної працівникові моральної шкоди, а також визначено систему цих критеріїв. Запропоновано методику визначення розміру відшкодування власником підприємства, установи і організації або уповноваженим ним органом моральної шкоди, заподіяної працівникові.

6. Забара І. М. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди в міжнародному приватному праві : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.03 / І. М. Забара; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2002. - 22 с. - укр. URL: http://194.44.11.130/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2002/02zimmpp.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1JRZGNhKETw4pnTspN6qBkIfDOqgYKfoE/view

Анотація: Досліджено поняття та зміст інституту моральної (немайнової) шкоди в доктрині, законодавстві та судовій практиці України та іноземних країн з урахуванням історичних аспектів становлення та розвитку інституту та сучасних тенденцій. Досліджено колізійні та матеріально-правові питання застосування та визначено тенденції розвитку інституту моральної (немайнової) шкоди в міжнародному приватному праві. Проведено порівняльно-правовий аналіз норм даного інституту в українських та іноземних доктринах, законодавстві та судовій практиці. Виявлено особливості застосування

норм інституту моральної (немайнової) шкоди в делікатних, а також договірних відносинах. Проаналізовано питання оцінки розміру моральної (немайнової) шкоди в іноземній та українській судовій практиці.

7. Павловська Н.В. Теорія та практика захисту моральних благ цивільним законодавством України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Національний університет внутрішніх справ. – Х., 2002. – 15 с. URL: http://194.44.11.130/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Z21ID=&Image_file_name=DOC/2002/02pnvczu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1772JyYzz0jyuERhgWoDWbS1ebzB8ZFa/view

Анотація: Проведено теоретичний та практичний аналіз правового інституту захисту моральних благ у справах про компенсацію моральної шкоди, завданої фізичним і юридичним особам. Досліджено гносеологічну та правову природу інституту моральних благ, їх способи захисту: компенсації моральної шкоди, історичний аспект розвитку, форми захисту, галузеву природу правовідносин, конкретні проблеми та перспективи розвитку даного інституту. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення законодавчої регламентації захисту майнових і немайнових прав фізичних та юридичних осіб, інституту, судового розгляду у справах про компенсацію моральної шкоди. Особливу увагу приділено питанню про компенсацію моральної шкоди, заподіяної громадянам під час військових конфліктів і глобальних катастроф.

8. Грищук О.В. Право людини на компенсацію моральної шкоди (загальнотеоретичні аспекти) [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Грищук Оксана Вікторівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2002. - 20 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2002/02govsza.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1iSElV2u4Lm86XOLXtjLKQMwTIl3uVQgb/view

Анотація: Досліджено у загальнотеоретичному аспекті право людини на компенсацію моральної шкоди та проблему його застосування на підставі аналізу наукової літератури, національного законодавства України, міжнародно-правових актів,практики діяльності національних і міжнародних правозастосовних органів. Удосконалено дефініції загальних понять моральної шкоди, права людини на компенсацію моральної шкоди. Охарактеризовано історичні джерела з даних питань. Обгрунтовано застосування загальнодозволеного принципу у процесі юридичного забезпечення та використання права на компенсацію моральної шкоди. Уточнено систему критеріїв визначення розміру компенсації моральної шкоди. Оцінено ступінь відповідності законодавства України з питань даного права людини та практики його застосування конвенційним актам і судово-пре-

цедентному праву Ради Європи. Наведено рекомендації щодо оптимізації в Україні законодавчої регламентації права людини на компенсацію моральної шкоди.

9. Крикунов О.В. Цивільний позов про компенсацію моральної шкоди в кримінальному процесі України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / О.В. Крикунов ; Нац. акад. внутр. справ України. — К., 2002. — 18 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2002/02kovkpu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1KphJvkOfo4_HCB8DOVwCDw0AcrvH8JY/view

Анотація: Досліджено історичний розвиток ідеї реалізації у кримінальному процесі майнової відповідальності за злочин, заподіяний постраждалому та провадження справи за цивільним позовом про компенсацію моральної шкоди у вітчизняній судовій практиці. Зіставлено підходи до інтерпретації поняття "моральна шкода" у юриспруденції та кримінально-процесуальному правозастосуванні. Визначено підставу, предмет, зміст і форму цивільного позову про компенсацію моральної шкоди, суб'єктний склад кримінально-процесуальних правовідносин у процесі здійснення компенсації моральної шкоди. Проаналізовано особливості доказування цивільного позову про компенсацію моральної шкоди, в тому числі за допомогою експертного дослідження психологічного стану потерпілого. Змодельовано варіанти вирішення цивільного позову про компенсацію моральної шкоди по суті. Розроблено методологію визначення розміру майнового стягнення за заподіяні страждання на користь потерпілого у разі задоволення цивільного позову. Порівняно шляхи вирішення проблем, виявлених у вітчизняній практиці компенсації моральної шкоди у кримінальному процесі та в інших правових системах. Наведено пропозиції до чинного та Кримінально-процесуального кодексу України та відповідного проекту щодо компенсації моральної шкоди за цивільним позовом.

10. Ніжинська І.С. Відшкодування шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання і досудового слідства в системі органів внутрішніх справ України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / І.С. Ніжинська ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2003. — 16 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2003/03nisvsu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/15D72iYnRRD2pPK0oE40sWtt_XlCJPLmp/view

Анотація: З'ясовано актуальні проблеми компенсації шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання та досудового слідства у системі ОВС України, галузевої природи цих правовідносин, досліджено конкретні проблеми та перспективи розвитку інституту відшкодування такої шкоди. Наведено рекомендації щодо удосконалення законодавчої регламентації та компенсації шкоди, завданої незаконними діями службо-

вих осіб дізнання та досудового слідства в системі ОВС України. Обгрунтовано правову суть обов'язку держави стосовно відшкодування зазначеної шкоди. Визначено джерела формування державних коштів, за рахунок яких проводиться відшкодування. Внесено пропозиції щодо вдосконалення інституту правовідносин, що виникають у результаті відшкодування моральної шкоди, завданої незаконними діями службових осіб дізнання та досудового слідства в системі ОВС України, визначення її мінімального розміру. Обгрунтовано необхідність розширення переліку підстав відшкодування.

11. Малюга Л.В. Особисті немайнові права фізичних осіб в цивільному праві: теоретичні основи та проблеми правового забезпечення: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л.В. Малюга ; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. — К., 2004. — 22 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2004/04mlvppz.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1kDuU8Bk_WmZvU2OEvpfkf2mKAI2GSays/view

Анотація: З'ясовано приватноправову суть особистих немайнових прав, обгрунтовано їх предметну належність до цивільного права, визначено характерні ознаки та структуру немайнового правовідношення. Охарактеризовано окремі види особистих немайнових прав фізичних осіб згідно поділу на немайнові права, які забезпечують природне буття людини та немайнові права, що забезпечують її соціальне буття. Проаналізовано особливості та проблеми правового забезпечення особистих немайнових прав на сучасному етапі розвитку українського суспільства в контексті нового Цивільного кодексу як кодексу громадянського суспільства.

12. Саприкіна І.В. Захист честі, гідності, ділової репутації фізичної особи за законодавством України (за матеріалами судової практики) [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Саприкіна Ірина Валентинівна ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2006. - 287 арк. - арк. 271-287. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2006/06sivmsp.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1Ey_8volmZ89w_CHr7X7iEM68Z8Sfd3LL/view

Анотація: Розкрито суть поняття захисту немайнових прав у доктрині цивільного права. Досліджено право на повагу до гідності та честі, недоторканість ділової репутації як особистих немайнових прав фізичної особи. З'ясовано приватноправову природу прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи, зокрема, права на повагу до її гідності, честі, недоторканість ділової репутації. Проаналізовано джерела регулювання суспільних відносин у сфері захисту зазначених прав. Визначено недоліки нормативно-правового регулювання цього захисту. Досліджено підстави виникнення та суб'єктний склад правовідносин щодо захисту честі, гідності, ділової репутації та способи захисту

названих прав за законодавством України з урахуванням норм нового ЦК України і на прикладі судової практики.

13. Фролов М.М. Відшкодування шкоди, завданої органами внутрішніх справ України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / М.М. Фролов ; НДІ приват. права і підприємництва Акад. прав. наук України. — К., 2006. — 19 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2006/06fmmvsu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1P-Na0jTgnLhkQ2euRYKiWnpr5sRcXdXz/view

Анотація: Висвітлено історичний розвиток цивільно-правових деліктних зобов'язань, що виникають внаслідок завдання шкоди. Сформульовано та запропоновано рекомендації з удосконалення практики правозастосування у справах про відшкодування шкоди, заданої діями (актами) органів внутрішніх справ України. Обгрунтовано правову суть обов'язку держави щодо відшкодування шкоди, завданої даними органами, необхідність створення джерел фінансування витрат на відшкодування такої шкоди. Наведено пропозиції щодо вдосконалення підстав та порядку відшкодування моральної шкоди, завданої діями (актами) органів внутрішніх справ України з урахуванням мінімальної заробітної плати та втрат на ринку праці.

14. Сіроткіна М.В. Інститут моральної шкоди в кримінальному судочинстві України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / М.В. Сіроткіна ; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. — К., 2006. — 20 с. — укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2006/06smvksu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1MVer3-q00s1Ff14rUjVA2fOh5CbUe1By/view

Анотація: Досліджено комплекс теоретичних і практичних проблем реалізації інституту моральної шкоди у кримінальному судочинстві України. У межах теоретичного аспекту проаналізовано юридичну природу права на компенсацію моральної шкоди, завданої злочином, зміни процесуальної форми. З'ясовано, що утвердження у кримінальному судочинстві України даного права, сприяє інтеграції між кримінально-процесуальною та цивільною процесуальною формами, що відобразилося на формі звернення до суду, складності доказування. Теоретично обгрунтовано та сформульовано пропозиції з метою внесення змін до певних положень чинного законодавства та проекту нового КПК України стосовно зміцнення захисту прав та інтересів осіб, що охороняються законом.

15. Ременяк С.Я. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми особами за цивільним законодавством України [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Ременяк Станіслав Ярославович ; Одеська національна юридична академія. - О., 2007. - 212 арк. - арк.

192-212. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2007/07rsyczu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1_7Zk9cAI87-XNVOlR-GSPZ8QTdTAGx2q/view

Анотація: Обгрунтовано теоретичні засади зобов'язань, які виникають внаслідок заподіяння шкоди малолітніми правопорушниками. Розкрито сутність поняття та типологію даних зобов'язань. Наведено загальну характеристику зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди малолітніми, визначено їх місце в системі зобов'язань. Проаналізовано особливості суб'єктів зобов'язань, що виникають внаслідок заподіяння шкоди, а також специфіку підстав (умови) їх виникнення. Розглянуто категорії протиправності поведінки батьків як підстави виникнення зазначених зобов'язань. Запропоновано визначення поняття вини батьків та інших осіб у виникненні шкоди, що завдана малолітніми. Наведено пропозиції щодо удосконалення норм чинного законодавства та узгодження положень Цивільного кодексу й сімейного законодавства України.

16. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві [Текст] : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.03 / Стефанчук Руслан Олексійович ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2007. - 541 арк. - арк. 448-508

17. Андрієнко О.А. Психологічний зміст компенсації моральної шкоди в нормотворчій та правозастосовчій діяльності [Текст] : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.06 / Андрієнко Олена Валеріївна ; Академія управління Міністерства внутрішніх справ. - К., 2009. - 17 с. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2009/09aovnpd.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1Fl1nvDOO7b0FWSErXDI-lAX9rxnie0Hy/view

Анотація: У дисертації описано низку моделей функціонування феномену моральної шкоди та її компенсації у соціумі (розвитку ситуації соціальної взаємодії, що призводить до переживання моральної шкоди; формування переживання моральної шкоди; вибору варіантів поведінки, спрямованої на подолання наслідків психотравмуючої ситуації), класифіковано варіанти поведінки у посттравматичній ситуації. Розкрито структуру уявлень на рівні масової свідомості про феномен моральної шкоди, про особу постраждалого та кривдника в ситуації заподіяння моральної шкоди. За результатами аналізу близько 1.800 рішень Європейського суду з прав людини за 1979–2007 рр. та українських судів різних інстанцій за 1993–2007 рр. охарактеризовано основні тенденції судової практики у справах щодо компенсації моральної шкоди (суб'єкти права на таку компенсацію; категорії справ, у яких вона присуджується; відмінності у підході судів різних інстанції; компенсація моральної шкоди і відшкодування матеріальної шкоди; стягнення судових і супутніх витрат; суми компенсації моральної шкоди; негрошові форми компенсації; вплив географічного чинника та еволюція інституту компенсації моральної шкоди у

часі). Запропоновано рекомендації по удосконаленню правового регулювання інституту компенсації моральної шкоди в частині визнання права на таку компенсацію близьким осіб, яким було заподіяно тілесні ушкодження (каліцтво), а також спадкоємцям в порядку процесуального правонаступництва; неприпустимості обмеження осіб у праві на отримання компенсації моральної шкоди за ознакою моменту її заподіяння (до чи після набуття чинності відповідним нормативним актом; під час призупинення його дії).

18. Волков О.А. Зобов'язання відшкодування шкоди, завданої в стані крайньої необхідності за цивільним законодавством України [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Волков Олександр Анатолійович ; Одес. держ. юрид. акад. - О., 2009. - 201 арк. - Бібліогр.: арк. 173-201. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2009/09voaczu.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1TUwqHFoSdTQdISyB637Mf5-9nRI4RVzk/view

Анотація: Досліджено теоретичні та практичні питання визначення зобов'язань відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності за цивільним законодавством України. Обгрунтовано визначення поняття та розроблено типологію даного типу зобов'язань, проаналізовано їх співвідношення з деліктними зобов'язаннями. Охарактеризовано суб'єктний склад зобов'язань відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності, розкрито особливості розподілу прав та обов'язків між їх учасниками. Значну увагу приділено розгляду питань визначення поняття крайньої необхідності та його розмежування з суміжними категоріями цивільного права. Проаналізовано категорійно-понятійний апарат дослідження й обгрунтовано правомірність вживання запропонованої правознавчої термінології. Наведено пропозиції щодо заміни звороту "крайня необхідність" на вираз "гостра потреба", який більш точно відображає сутність досліджуваного правового феномену та відповідає українській літературній традиції. Розроблено рекомендації щодо удосконалення норм чинного цивільного законодавства, зокрема, запропоновано нову редакцію ст. 1 171 ЦК України "Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності (гострої потреби)".

19. Сліпченко О. І. Докази та доказування в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Сліпченко Олександр Іванович ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2010. - 20 с.

Анотація: Досліджено особливості судових доказів і доказування у справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Розглянуто питання становлення інституту судового доказування та судових доказів у цивільному процесі. Акцентовано увагу на характеристиці інституту судового доказування та судових доказів.Висвітлено питання розподілу обов'язків з доказування в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Визначено дію правил належності доказів і припустимості засобів доказування в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Наведено рекомендації щодо вдосконалення процесуального законодавства та судової практики.

20. Протопопова Я. С. Правове регулювання відповідальності власника або уповноваженого ним органу за нанесення моральної шкоди [Текст] : автореферат дис. канд. юрид. наук : 12.00.05 - Трудове право; право соціального забезпечення / Я. С. Протопопова ; наук. кер. С. І. Сприндис ; Національна академія наук України. - Київ : Б. в., 2011. - 20 с.

21. Галушка Ю.І. Відшкодування шкоди, завданої рішеннями, діями чи бездіяльністю органів дізнання і досудового слідства за цивільним законодавством України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Ю. І. Галушка; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. - К., 2011. - 16 с. - укр. URL: https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/2011/11GYICZU.zip Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1glgQ4aEkfvQA9mWqp897fs2tLSrFIqlr/view

Анотація: Визначено поняття майнової та моральної шкоди в контексті деліктних відносин з участю органів дізнання та досудового слідства. Досліджено зміст протиправної поведінки органів дізнання та досудового слідства, яка проявляється у вигляді дій (бездіяльності), рішень названих правоохоронних органів. Встановлено причинно-наслідковий зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою. Остання повинна бути в об'єктивному зв'язку з протиправною поведінкою органів дізнання та досудового слідства. Визначено коло осіб, які мають право на відшкодування шкоди, завданої органами дізнання та досудового слідства. Суб'єктом відповідальності за шкоду, завданої органами дізнання та досудового слідства, повинна бути держава. Тому недоцільно диференціювати відповідальність в сфері правоохоронної діяльності: окремо держави й органів дізнання, досудового слідства. Обгрунтовано пропозиції щодо вдосконалення механізму цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану органами дізнання та досудового слідства.

22. Оверко Г.Я. Відшкодування моральної шкоди, заподіяної при наданні медичних послуг в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Г. Я. Оверко; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. - К., 2012. - 19 с. - укр.

Анотація: Проаналізовано зміст моральної шкоди, яка може бути заподіяна фізичній особі під час надання медичних послуг через порушення особистих немайнових прав у сфері охорони здоров'я. Досліджено деліктну та договірну відповідальність, перелік суб'єктів та учасників відповідальності за спричинення моральної шкоди. Увагу приділено питанню практичного застосування чинних правових норм, що регулюють відшкодування моральної шкоди, заподіяної під час надання медичних послуг, доведенню підстав цивільно-правової відповідальності у судових справах про відшкодування моральної шкоди під час надання медичних послуг, аналізу рішень національних судів України та рішень Європейського суду, вдосконаленню чинних правових норм і приведенню їх у відповідність з міжнародними нормативно-правовими актами, у тому числі з Європейською конвенцією з прав людини.

23. Савенков О.В. Забезпечення відшкодування шкоди незаконно засудженим особам : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О. В. Савенков; Нац. акад. внутр. справ. - К., 2013. - 20 с. - укр.

Анотація: Висвітлено теоретичні та практичні проблеми, пов'язані з забезпеченням відшкодування шкоди незаконно засудженим особам. Проаналізовано історико-теоретичні джерела, виділено етапи становлення законодавства про відшкодування шкоди такій категорії людей. Розглянуто умови та порядок відшкодування майнової та моральної шкоди. Запропоновано розширити підстави відшкодування шкоди. Узагальнено думки щодо правової природи відшкодування шкоди, розроблено класифікацію осіб, які мають право на відшкодування шкоди. Обгрунтовано необхідність вирішення питання про можливість пред'явлення регресних вимог до експертів, потерпілих і перекладачів, якщо вони засуджені за дачу завідомо неправдивого висновку, завідомо неправдивих показань, завідомо неправильний переклад, на підставі яких невинувата особа була засуджена. Деталізовано форми відшкодування майнової та моральної шкоди, розроблено пропозиції з удосконалення кримінального процесуального законодавства України та практики його застосування.

24. Примак В. Д. Теоретичні проблеми відшкодування моральної шкоди на засадах справедливості, розумності й добросовісності у цивільному праві України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03 / В. Д. Примак; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф.Г. Бурчака. - Київ, 2015. - 32 с. - укр.

Анотація: Сформульовано наукову концепцію безпосередньої зумовленості засадами справедливості, розумності й добросовісності всіх складових механізму правового регулювання відносин з відшкодування моральної шкоди (ВМШ). Розкрито вплив зазначених принципів на законодавче закріплення ВМШ як самостійного способу захисту цивільних прав та інтересів, а також визначення сфери його дії; особливості вияву підстав та умов ВМШ; встановлення належного розміру компенсації за завдану потерпілому моральну шкоду. Виявлено нерозривне поєднання приватного (особисті немайнові блага) і публічного (імперативи справедливості, розумності й добросовісності) об'єктів правового захисту, який здійснюється за допомогою інституту ВМШ. Визначено суть, зміст і форми вияву моральної шкоди; межі ВМШ у разі порушення договірних зобов'язань; особливості правового статусу окремих учасників відносин з ВМШ; критерії розміру належного потерпілій особі відшкодування.

25. Майстер І.П. Компенсація моральної шкоди як спосіб захисту особистих немайнових прав фізичної особи [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Майстер Ігор Полікарпович ; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. - Київ, 2015. - 20 с.

Анотація: Проведено історико-правовий аналіз становлення та розвитку компенсації моральної шкоди на українських землях, визначено поняття моральної шкоди та з'ясовано місце компенсації моральної шкоди у системі способів захисту особистих немайнових прав фізичної особи. Запропоновано класифікацію видів моральної шкоди та визначено її практичне значення. Охарактеризовано об'єктивні (моральну шкоду, протиправну поведінку, причинно-наслідковий зв’язок) та суб'єктивну (вину) умови компенсації моральної шкоди. Окремо увагу приділено дослідженню презумпції моральної шкоди

та презумпції відсутності моральної шкоди. Розкрито підстави звільнення від обов'язку компенсації моральної шкоди у разі порушення особистих немайнових прав фізичної особи, а також охарактеризовано випадки правомірного завдання моральної шкоди та визначено їх значення для виникнення обов'язку компенсації моральної шкоди. Проаналізовано критерії, загальні засади та методи визначення розміру компенсації моральної шкоди як способу захисту особистих немайнових прав фізичної особи. Сформульовано конкретні пропозиції та рекомендації з вдосконалення правового регулювання у досліджуваній сфері.

26. Ткачов М.М. Оцінювання збитків правовласників від контрафактної діяльності на ринку автозапчастин : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / М. М. Ткачов; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". - Харків, 2016. - 21 с. - укр.

Анотація: На прикладі ринку автозапчастин сформовано науково-методичні підходи та рекомендації щодо визначення повного комплексу майнових та немайнових збитків правовласників від порушення їх виключних прав. Запропоновано у введеному визначенні категорій "контрафакт", "шкода" та "збитки" враховувати їх різну економіко-правову природу, що дозволяє з системних позицій визначати сутність контрафактної діяльності й її наслідки. Досліджено теоретико-методичні засади формування ринку автозапчастин з урахування контрафактної продукції. Доведено, що на ринках з контрафактною складовою існують дві крапки ринкової рівноваги, які визначають момент перетину кривої попиту кривими пропозиції, одна з яких відповідає ринку оригінальних, а інша - сумісному ринку оригінальних та контрафактних виробів. Запропоновано структурно-блочну модель визначення збитків правовласників від порушення виключних прав, яка включає в себе наступні цільові (однорідні) групи: прямі (реальні) збитки правовласника, супутні збитки, упущена вигода та моральна шкода. Розроблено комплекс методичних рекомендацій з визначення кожного з структурних елементів основних блоків збитків правовласників у разі порушення їх виключних прав.

27. Онищенко О.С. Відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Онищенко Олександр Сергійович ; Нац. акад. внутр. справ. - Київ, 2017. - 20 с. - Бібліогр.: с. 16-18. URL: https://elar.navs.edu.ua/handle/123456789/1733 Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1iXAcnQVWb_6MBAjjIImEwty-ddZvPH1M/view

Анотація: Дисертація є комплексним дослідженням інституту відшкодування моральної шкоди в деліктних зобов’язаннях. За результатами проведено дослідження визначено стан наукової розробки питання відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов’язаннях, окреслено методологічні засади дослідження, простежено еволюцію правового регулювання відшкодування моральної шкоди в деліктних зобов’язаннях. Сформульовано поняття відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов’язаннях, виокремлено умови виникнення права на відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов’язаннях, з’ясовано основні підходи до визначення відшкодування моральної шкоди та способи її відшкодування. Виділено особливості відшкодування моральної шкоди в окремих видах деліктів. На підставі аналізу наукової доктрини, а та-

кож чинного цивільного законодавства України внесено пропозиції щодо удосконалення окремих правових норм, що регулюють питання відшкодування моральної шкоди у деліктних зобов'язаннях.

28. Кочина О.С. Порядок відшкодування моральної (немайнової) шкоди при порушенні авторських та суміжних прав в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Кочина Олександра Сергіївна ; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака. - Київ, 2017. - 20 с.

Анотація: в Україні ще не було жодного прецеденту присудження компенсації моральної шкоди за порушення авторських та (або) суміжних в формі визнання порушення, вираження жалю, вибачення або в іншій нематеріальній формі. Вважаємо, що суди мають переглянути свою позицію щодо застосування нематеріальних форм компенсації моральної шкоди, адже вимога про відшкодування моральної шкоди супроводжує майже кожну позовну заяву, і чим присуджувати компенсацію в 1 гривню, начебто принижуючи цим позивача, набагато доцільніше, на нашу думку, вказати в рішенні, що сам факт визнання правопорушення є достатнім для залагоджування негативних наслідків від моральних страждань, або зобов'язати заподіювача шкоди вибачитися чи виразити жаль перед потерпілим за вчинене правопорушення. З метою реалізації викладених висновків автор пропонує ч. 1 ст. 23 ЦК викласти в наступній редакції: «Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб, в тому числі у формі визнання порушення, вибачення, вираження жалю або в іншій нематеріальній формі».

29. Гаєвий В.В. Правове регулювання компенсації моральної шкоди, заподіяної суб'єктами трудових відносин [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Гаєвий Вадим Володимирович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - Київ, 2020. - 19 с. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20191011/issue/download/ndippsn_20191011/4 Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1j5zDS2CqGed3tTiol7RSvnOMfHAPD6e7/view

Анотація: Дослідження умов відповідальності роботодавця за заподіяну моральну шкоду працівнику за трудовим законодавством України. Актуальність обраної теми є очевидною з огляду на два чинники: по-перше, наразі в нашій державі спостерігається економічна та соціальна криза, користуючись якою, роботодавці можуть масово порушувати права працівників, в результаті чого завдавати їм моральну шкоду. Зважаючи на те, що умови відповідальності роботодавців за моральну шкоду комплексно не досліджувались, потерпілі працівники та практикуючі юристи (їх захисники) не завжди можуть правильно сформулювати свою правову позицію з приводу такого порушення та обґрунтувати моральну шкоду, яка підлягає відшкодуванню. Саме тому, аналіз цього питання в рамках доктрини трудового права буде сприяти і кращому теоретичному розумінню питання компенсації моральної шкоди, і оптимізації захисту права працівника на отримання відшкодування такої шкоди на практиці. По-друге, в умовах поглибленої євроінтеграції, становлення ринкової економіки та триваючої реформи трудового законодавства, направленої на найкращу практику європейських держав, потребується переосмислення питання умов відшкодування моральної шкоди та детального його

закріплення в проекті Трудового кодексу України, прийняття якого має відбутись найближчим часом.

30. Сорока О. П. Відшкодування моральної шкоди внаслідок нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України. Харків, 2021. - 210 с. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Soroka/d_Soroka.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1uxF7N0TX-DJZ70bGzGUpNWIb5QO26HWr/view

Анотація: У дисертації висвітлено правові проблеми відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, що дозволило обґрунтувати низку нових теоретичних положень, підготувати практичні рекомендації й пропозиції з досліджуваних питань, запропонувати авторську методику відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань й довести можливість її застосування на практиці. Автор висловив думку, що для розрахунку визначення грошового еквівалента моральної шкоди, завданої працівнику внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійним захворюванням, має братися прожитковий мінімум для осіб, які втратили працездатність. Моральна шкода повинна відшкодовуватися незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, та не має пов'язуватися з розміром цього відшкодування. У дисертації висвітлено авторську методику розрахунку грошового еквівалента моральної шкоди, яка була завдана працівнику, внаслідок виробничого травматизму та професійного захворювання, що ґрунтується на таких критеріях: (1) фізіологічні характеристики; (2) професійні характеристики; (3) ступінь тяжкості професійного захворювання або виробничої травми; (4) ступінь втрати працездатності працівника; (5) тривалість лікування працівника з метою відновлення працездатності.

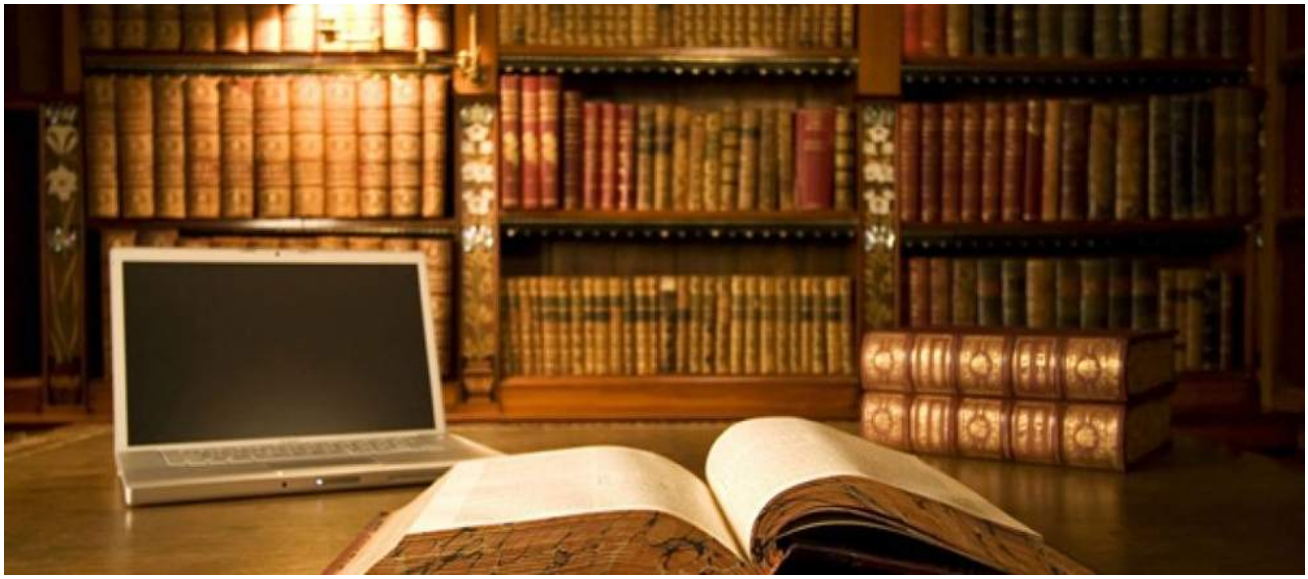

ІІ.3. Посібники, монографії:

1. Іванюченко А.Б. Судовий захист честі, гідності та ділової репутації (відшкодування моральної (немайнової) шкоди) / А. Б. Іванюченко, В. П. Паліюк, А. В. Чернушенко; Одес. ін-т внутр. справ. - О., 1998. - 43 с. - Бібліогр.: 82 назв. - укр. - рус.

Анотація: Наводено думку авторів з приводу свободи слова, а також судового захисту честі, гідності та ділової репутації. Розглянуто питання про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої приниженням честі, гідності та ділової репутації.

2. Відшкодування матеріальної і моральної шкоди та компенсаційні виплати: нормативні акти, роз'яснення, коментарі [Текст] : за станом законодавства та постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 лютого 1998 року / відп. ред. П. І. Шевчук ; Верховний суд України. - К. : [б.в.] : Юрінком Інтер, 1998. - 928 с. - ISBN 966-7302-04-0

3.1. Палиюк В.П. Моральный (неимущественный) вред: Возмещение морального (неимущественного) вреда по законодательству Украины [Текст] / В. П. Палиюк ; Одесская гос. юридическая академия. - К. : Право, 1999. - 231 с. - Библиогр.: с. 223-230. - ISBN 966-546-214-8. URL: https://ua1lib.org/dl/2960339/a21826

Анотація: Предметом исследования данной работы являются нормы права истории нашего государства, система современных законов и нормативно-правовых актов Украины, предусматривающих возмещение морального (неимущественного) вреда, судебная практика и научные публикации, в которых освещаются проблемные вопросы о порядке применения этого вида вреда. Приводится сравнение украинского законодательства с законодательством и судебной практикой других стран. Излагается позиция автора относительно правового института возмещения морального (неимущественного) вреда по действующему законодательству, а также о его регулировании в проекте Гражданского кодекса Украины.

3.2. Палиюк В.П. Возмещение морального (неимущественного) вреда [Текст] / В. П. Палиюк. - 2.изд., испр. и доп. - К. : Право : Одесская гос. юридическая академия, 2000. - 272 с. - Альтернативное название : Моральный вред / Палиюк, В.П. - Библиогр.: с. 261-272. - ISBN 966-546-215-6

4. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди: нормативні акти, роз'яснення, коментарі : Станом на 1 січ. 2001 р. / ред.: П. І. Шевчук; уклад.: С. Е. Демський; Верхов. Суд України. - К. : Юрінком інтер, 2001. - 624 с. - укр.

Анотація: Систематизовано законодавчі документи з питань відшкодування матеріальної шкоди, якої зазнає працівник внаслідок каліцтва або іншого ушкодження здоров'я, пов'язаного з виконанням ним трудових обов'язків; висвітлено шляхи відшкодування моральної шкоди, спричиненої поширенням неправдивих відомостей, порушенням прав споживачів, неправомірними діями посадових і службових осіб органів державної влади, авторських прав тощо. Наведено роз'яснення, коментарі, зразки рішень та ухвал суду, заяв позову з зазначених питань. Викладено методику розрахунку відшкодування моральної та матеріальної шкоди. Запропоновано коментарі до окремих нормативних актів.

5. Абрамов В.А. Конфликты и возмещение морального вреда в медицинской практике [Текст] / В. А. Абрамов, О. И. Осокина. - Донецк : Каштан, 2003. - 140 с. - Библиогр.: с. 135-137. - ISBN 966-8292-26-X

Анотація: Рассмотрены проблемные взаимоотношения, возникающие между врачом и пациентом, а также вопросы возмещения морального ущерба при оказании медицинской помощи в условиях современной системы медицинского обслуживания. Предложена классификация конфликтов, определены их причины. Освещены психологические закономерности конфликтных ситуаций, возникающих в медицинской практической деятельности, а также предложены способы их предотвращения и разрешения. Проанализированы нормативные документы по вопросам возмещения морального вреда.

6. Відшкодування моральної шкоди [Текст] : коментар, законодавство, судова практика / Національна академія правових наук України, Інститут приватного права і підприємництва імені Ф. Г. Бурчака ; ред. М. К. Галянтич. - Київ : Юрінком Інтер, 2013. - 288 с. ; 22 см. - (Правозастосування). - ISBN 978-966-667-580-7 (в м. обкл.)

7. Рабінович П.М., Грищук О.В. Право людини на компенсацію моральної шкоди (загальнотеоретичні аспекти). / П.М. Рабінович, О.В. Грищук. – Львів: Світ, 2006. – 197 с. URL: https://ua1lib.org/dl/3261193/ce6965

Анотація: Пропонована монографія продовжує започатковане у 1997 році видання праць Львівської лабораторії прав людини Академії правових наук України (нині - Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування цієї Академії). У ній досліджується – в загальнотеоретичному аспекті – право людини на компенсацію моральної шкоди. Законодавство України використано за станом на січень 2004 року. Призначена для науковців, викладачів, студентів і аспірантів юридичних та інших гуманітарних навчальних закладів, юристів-практиків, громадських правозахисників та й, зрештою, для усіх, хто не байдужий до проблем прав людини.

8. Нескороджена Л. Л. Цивільний позов, моральна шкода та її компенсація у кримінальному та цивільному судочинстві: теорія і практика : наук.-практ. посіб. / Л. Л. Нескороджена, С. В. Щербак, М. В. Сіроткіна. - К. : Вид. Фурса С.Я. ; КНТ, 2008. - 416 с. - (Процесуал. науки). - Бібліогр.: с. 168-187. - укр.

Анотація: Висвітлено теоретичні питання участі позивача та відповідача у кримінальному процесі. Розглянуто цивільний позов як спосіб захисту прав осіб, порушених злочином, розкрито особливості вироку суду та його виконання у частині цивільного позову. Увагу приділено компенсації моральної шкоди у кримінальному судочинстві, її юридичній природі, методології визначення розміру компенсації моральної шкоди та способам відшкодування. Освещены теоретические вопросы участия истца и ответчика в криминальном процессе. Рассмотрен гражданский иск как способ защиты прав личностей, нарушенных преступлением, раскрыты особенности приговора суда и его исполнения в части гражданского иска. Уделено внимание компенсации морального ущерба в криминальном судопроизводстве, ее юридической природе, методологии определения размера компенсации морального ущерба и способам возмещения.

9. Волочай С. Компенсація моральної (немайнової) шкоди як спосіб відновлення порушеного права. - К., 2008. - 108 с. URL: https://www.volochays.com/my-experience

Анотація: Автором описывается личностный подход в вопросах психологического исследования факта моральных страданий, который заключается в том, что глубина переживаний зависит от особенностей личности, личностного восприятия. Для адекватной оценки морального вреда требуется комплексное изучение личности истца, включая изучение структуры личности, системы ценностей, психофизиологических особенностей, в частности, субъективных особенностей восприятия. Самой распространенной ошибкой истцов при компенсации морального вреда является святая и нерушимая в своей простоте убежденность в том, что факта нарушения их законных прав и интересов абсолютно достаточно, чтобы заявлять также о наличии у них морального вреда. Для обоснования причинения морального вреда и размеров его компенсации к делу необходимо привлекать эксперта-психолога или назначать судебно-психологическую экспертизу. Первая судебно-психологическая экспертиза специалистами Межрегиональной Консультационной Группы была проведена в 1995 году. Более подробно с авторским методом можно ознакомится в статье Волочай С.П. О Моральном вреде глазами эксперта: мифы и реальность, практика и стереотипы / Юридическая практика. Выпуск №42 (356) от 19.10.2004. - URL: https://pravo.ua/articles/o-moralnom-vrede-glazami-jeksperta-mify-i-realnost-praktika-i-stereotipy/

10. Сіроткіна М.В. Компенсація моральної шкоди в кримінальному судочинстві України : монографія / М. В. Сіроткіна. - Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В.Стефаника, 2009. - 145 с. - укр.

Анотація: Розглянуто проблеми, які виникають під час реалізації права потерпілої особи на компенсацію моральної шкоди, завданої злочином, у кримінальному судочинстві України. Проаналізовано юридичну природу права на компенсацю моральної шкоди та його місце у кримінально-процесуальній формі. Уточнено правові позиції щодо визначення розміру моральної шкоди, способів її відшкодування, удосконалення процедури подання цивільного позову у кримінальному процесі. Увагу приділено особливостям виконання рішення суду в частині компенсації моральної шкоди. Рассмотрены проблемы, возникающие при реализации права потерпевшего лица на компенсацию морального ущерба, причиненного преступлением, в криминальном судопроизводстве Украины. Проанализированы юридическая природа права на компенсацию морального ущерба и его место в криминально-процессуальной форме. Уточнены правовые позиции, касающиеся определения размера морального ущерба, способов его компенсации, усовершенствования процедуры подачи гражданского иска в криминальном процессе. Уделено внимание особенностям исполнения решения суда в части компенсации морального ущерба.

11. Трегубова Елена Моральный вред: понятие, размер, особенности взыскания [Текст] / Е. Трегубова, Э. Трегубов. - Х. : Фактор, 2010. - 144 с. - ISBN 978-966-180-037-2

12. Галянтич М. К. Відшкодування моральної та матеріальної шкоди : навч. посіб. / М. К. Галянтич, А. Б. Гриняк, А. І. Дрішлюк, Л. О. Єсіпова, Т. С. Ківалова; ред.: М. К. Галянтич; МОНМС України. - К. : Юрінком Інтер, 2011. - 619 с. - укр.

Анотація: Розглянуто інститут відшкодування шкоди в законодавчому, науковому та практичному аспектах. Проведено порівняльний аналіз чинних правових норм в даній сфері, роз'яснено їх сутність і можливості практичного застосування. Висвітлено

принципи та функції інституту зобов'язань з відшкодування шкоди. Увагу приділено особливостям позадоговірного відшкодування моральної (немайнової) шкоди, підставам для визначення розміру шкоди, завданої життю та здоров'ю людини, а також відшкодуванню шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, поширенням недостовірної інформації та розголошенням конфіденційної інформації. Розкрито загальні засади участі юридичних осіб у деліктних зобов'язаннях. Охарактеризовано деліктні зобов'язання в таких країнах, як Франція, Німеччина, росія.

13. Визначення розміру моральної шкоди: правові аспекти та експертні методики: Інформаційний лист / М-во внутр. справ України ; Експертна служба ; [авт-уклад.: С. О. Шевцов, А. І. Тимошенко]. — Х., 2011. — 52 с.: мал., табл. - URL: https://ndekc.kh.ua/files/books/Moral_damage.pdf

Анотація: У роботі висвітлюються актуальні питання судової психологічної експертизи. Окреслені існуючі в експертній практиці можливості визначення розміру моральної шкоди. Наведені правові підстави для відшкодування моральної шкоди

14. Відшкодування моральної шкоди [Текст] : коментар, законодавство, судова практика / за заг. ред. М. К. Галянтича. / Національна академія правових наук України, Інститут приватного права і підприємництва імені Ф. Г. Бурчака ; ред. М. К. Галянтич. - Київ : Юрінком Інтер, 2013. - 288 с. ; 22 см. - (Правозастосування). - ISBN 978-966-667-580-7.

15. Манукян В.И. Моральный вред. Все, что нужно знать юристу... и немного больше [Текст] / Вячеслав Манукян. - Харьков : Право, 2016. - 583 с. - Бібліогр.: с. 575-581. - 100 прим. - ISBN 978-966-458-859-8. URL: https://jurkniga.ua/moralna-shkoda-vse-shcho-potribno-znati-yuristu-i-trokhi-bilshe/ Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1UXG3EqUzIl_G-eD8vz9IpM3mQt7uM2Vx/view

Анотація: До сих пор в Украине не было «большой» книги о возмещении морального вреда. Предлагаемая работа отличается глубиной, оригинальностью концепции и стилем. Автор не ограничивает себя привычными взглядами и делает упор на инновационный подход к институтам права. Наряду с обширной украинской судебной практикой приводятся решения зарубежных и международных судебных органов: компаративный метод особенно целесообразен для понимания проблемы возмещения морального вреда. Кроме того, так как «теорию предмета нельзя понять без истории предмета», сама концепция морального вреда рассматривается и в исторической перспективе. Система ссылок, графические указатели и... художественные отступления, иллюстрирующие ту или иную правовую проблему, – все это делает книгу не только юридически информативной, но и занимательной. Последнее, по традиции, не свойственно для юридической литературы, но традиции отчасти для того и существуют, чтобы время от времени проверять их на прочность. Книга будет интересна юристам, а также социологам, психологам и студентам соответствующих специальностей. Каждый, кто желает расширить свой юридический, гуманитарный кругозор, найдет здесь достаточно информации для размышления.

16.1. Матяш М.М., Сопов В.М. Методологія застосування загальновідомих психодіагностичних методик при дослідженні моральної шкоди. Збірник творів. - К.: Державна служба інтелектуальної власності України, 2017. Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір 71833. Дата реєстрації авторського права 13.05.2017.

Анотація: Дана методологія (вчення про метод) є сукупністю загальновідомих психодіагностичних методик як прийомів дослідження, що застосовуються в науці, для відтворення в судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою. Більш докладно робота розкрита в статті Матяш М.М., Сопов В.М. Психологічна складова моральної шкоди / М.М. Матяш , В.М. Сопов // Міжнародний журнал загальної та медичної психології. № 1 (01), 2018. Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, Громадська організація «Асоціація з медичної та психологічної реабілітації» - С. 46 - 50. URL: https://medpsyrehab.com.ua/wp-content/uploads/journal_10_2018_1.pdf

16.2. Сопов В.М. Метод комплексного експрес-діагностування особистості при дослідженні моральної шкоди. Наукова стаття. - К.: Державна служба інтелектуальної власності України, 2017. Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір 70394. Дата реєстрації авторського права 10.02.2017

Анотація: Моральні страждання не тотожні психічним. Mores (в перекладі з лат. означає – нрави, загальноприйняті традиції, негласні правила). Це поняття більш близьке до соціології, ніж до психології і мабуть може бути предметом соціальної психології. Але ані моральних, ані соціально-психологічних експертиз законодавство України не передбачає. Норми моралі є громадсько-етичними категоріями, які значно ширші за норми права, закони, кодекси. Лише само громадянське суспільство, через інститути громадських організацій відповідного профілю, вправі оцінювати ступінь моральності чи аморальності вчинків, а визначати суму компенсації моральної шкоди має Суд на підставі моральних норм громадянського суспільства. Більш докладно. - URL: https://www.moralex.com.ua/metodologiya-doslidzhen

16.3. Матяш М.М., Совпов В.М. Особливості діагностування психічного стану особистості в сучасних умовах. Наукова стаття. - К.: Державна служба інтелектуальної власності України, 2017. Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір 71516. Дата реєстрації авторського права 19.04.2017

Анотація: Більш докладно робота розкрита в статті Матяш М. М. Особливості діагностування психічного стану особистості в сучасних умовах [Електронний ресурс] / М. М. Матяш, В. М. Сопов // Військова медицина України. - 2016. - Т. 16, № 2. - С. 108-114. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vmuk_2016_16_2_17 та методичних рекомендаціях: Оперативне діагностування психічного стану особистості в сучасних умовах: метод. реком. / Уклад. М.М. Матяш, В.М. Сопов. – К., 2017. – 26 с.

16.4. Матяш М. М., Сопов В. М. Моральна шкода. Доказування в суді і захист від маніпуляцій. – К.: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018. – 79 с. URL: https://www.book-on-demand.com.ua/product/moralna-shkoda-dokazuvannya-v-sudi-i-zahyst-vid-manipulyatsij-matyash-m-sopov-v Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпече-

ний online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1LsmCSOkdYEfV4CD5pulCJ0rBSBMNRx3c/view

Анотація: Показано відмінності норм моралі від норм права в сучасному суспільстві, а також відмінності моральної шкоди від психічних страждань людини. Аналізуються проблеми відшкодування моральної шкоди судами України і надаються науково-практичні рекомендації при її дослідженні. Висвітлюється апробована в судових засіданнях протягом 2015-2018 років «Методологія застосування загальновідомих психодіагностичних методик при дослідженні моральної шкоди» (свідоцтво № 71833), яка є збіркою загальновідомих в науковій практиці психодіагностичних методик, в т.ч. зареєстрованих Міністерством юстиції України (http://rmpse.minjust.gov.ua) з унормовано авторами процедурою, послідовністю проведення і системою контролю. Посібник може бути рекомендовано для практичного застосування адвокатами, суддями і жертвами правопорушень.

17. Вакуленко О. Л., Мельник М. Т., Проскурня А. С. Методика визначення глибини моральних страждань та фінансового еквіваленту компенсації завданої шкоди індивіду та групі [Текст] : [навч.-метод. посіб] / Вакуленко О. Л., Мельник М. Т., Проскурня А. С. - Київ : Ін Юре, 2019. - 62 с. : рис., табл. - Бібліогр.: с. 59-62. - 500 прим. - ISBN 978-966-313-601-1

Анотація: У навчально-методичному посібнику запропоновано якісно нову психодіагностичну методику визначення глибини моральних страждань, що є підставою для встановлення факту заподіяння моральної шкоди та відповідної фінансової компенсації. Представлений інструментарій базується на методологічних та концептуальних засадах як юриспруденції, так і психології та слугує переведенню інтенсивності моральних страждань у монетизований еквівалент компенсації. посібник доцільно використовувати у навчальному процесі фахової підготовки психологів. Кім того, він буде цікавий фахівцям та експертам при проведенні психологічних експертиз.

18. Методика судово-психологічної експертизи / психологічного дослідження визначення наявності моральної немайнової шкоди, розміру відшкодування / компенсації за моральну шкоду, її наслідки: метод. посібник / Л.В. Стрельнікова: – К.: ПП «ПФ «Фоліант», 2021. 180 с. - ISBN 978-617-7399-49-9. Номер свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір 107582. Дата реєстрації авторського права 25.08.2021. URL: Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://jurkniga.ua/contents/metodika-sudovo-psikhologichnoi-ekspertizi-psikhologichnogo-doslidzhennya-viznachennya-nayavnosti-moralnoi-nemaynovoi-shkodi-rozmiru-vidshkoduvannya-kompensatsii-za-moralnu-shkodu-ii-naslidki.pdf

Анотація: Методика призначена для складання: обґрунтованих наукових та/або експертних досліджень, експертних висновків суб'єктами експертної діяльності; висновків практичного психолога, застосування в роботі фахівцями у галузі психології, практичними психологами, судовими експертами, органами досудового розслідування та суду, адвокатами, правозахисниками з метою об'єктивного обґрунтування наявності моральної немайнової шкоди, вимірювання грошового еквіваленту (матеріальної проекції) за її

спричинення у справах щодо відшкодування/компенсації останньої. Результат МСЕШ є індивідуальною матеріальною проекцією грошового розміру компенсації за наслідки моральної шкоди та втрати від її заподіяння, що можуть виражатися у фізичних та/або душевних (моральних) стражданнях або інших негативних явищах, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб з урахуванням поняття генерального делікту.

III. Законотворча діяльність в Україні щодо унормування практики відшкодування моральної шкоди (2018-2020 роки)

1. Проект Закону про регулювання діяльності з визначення розміру моральної (немайнової) шкоди, Номер, дата реєстрації: 8396 від 23.05.2018. Проект відкликано 29.08.2019.

Ініціатор(и) законопроекту:
Алєксєєв Сергій Олегович (VIII скликання)
Яценко Антон Володимирович (VIII скликання)
Яніцький Василь Петрович (VIII скликання)
Сидорович Руслан Михайлович (VIII скликання)

Картка законопроекту: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64076

Обґрунтування необхідності прийняття законопроєкту: У сучасному світі утвердження прав і свобод людини є головним пріоритетом для кожної демократичної держави. На сьогоднішній день діє багато міжнародних нормативно-правових актів, котрі визначають людину найвищою цінністю суспільства, а утвердження і забезпечення її прав і свобод - головним обов'язком демократичної держави. Загальна декларація прав людини закріплює положення про те, що визнання гідності, властивої всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободи, справедливості та загального миру. Ці положення є універсальними для всіх країн і тому стали основою розбудови системи міжнародних стандартів прав людини. Так, відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини - головним обов'язком держави. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (стаття 21 Конституції України). Саме закріплення за державою обов'язку забезпечення прав і свобод людини дає можливість, у випадку порушення останніх, звернутися до суду з метою їх захисту, в тому числі за відшкодуванням моральної (немайнової) шкоди (далі – моральна шкода). Модернізація вітчизняного законодавства в частині закріплення більш дієвого механізму визначення розміру завданої моральної шкоди зумовлена не лише потребами правозастосовчої практики, але й визначається в окремих програмних документах. Так, у Концепції державної політики у сфері захисту прав споживачів на період до 2020 року, схваленій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 березня 2017 року № 217-р, одним з основних завдань встановлюється забезпечення спрощеної процедури судового розгляду споживчих спорів, зміни судових підходів під час розгляду споживчих позовів у частині надання доказів, відшкодування моральної шкоди, розгляду справ щодо невизначеного кола осіб з метою створення справедливого, доступного, оперативного судового порядку врегулювання споживчих спорів. Крім цього, обов’язок України стосовно гарантування врахування судовими органами при встановленні збит-

ків всіх відповідних аспектів, включно з моральною шкодою, спричиненою правовласнику порушником, закріплюється в пункті «а» частини першої статті 240 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Досвід відшкодування моральної шкоди зарубіжних країн, де інститут моральної шкоди існує вже багато років та набув значного розвитку, показує, що існують два основних підходи, які покликані забезпечити гарантований державою справедливий, об'єктивний та рівний для всіх осіб принцип визначення розміру моральної шкоди: 1) встановлення законом максимального та/або мінімального розміру відшкодування моральної шкоди (США, Японія); 2) визначення законом або уповноваженим органом (організацією) компенсаційних тарифів в залежності від завданої моральної шкоди (Великобританія, Франція, Австрія, Італія). В Україні розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом, який враховуючи вимоги розумності і справедливості, виходить з таких критеріїв, як характер правопорушення, глибина фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. Таке законодавче унормування призвело до усталеної судової практики, коли за одних й тих самих обставин один й той самий суд, керуючись внутрішнім переконанням, присуджує абсолютно різні суми грошового відшкодування моральної шкоди. При цьому, різниця між цими сумами грошового відшкодування може складати десятки та сотні тисяч гривень, а іноді навіть і більше. Безумовно, в таких випадках не можна говорити про гарантовану статтею 21 Конституції України рівність прав людини.

2. Проект Закону щодо надання державою спеціального соціального статусу потерпілим від особливо тяжких злочинів та відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди вказаним особам, із обов'язковим відшкодуванням відшкодування державі засудженими понесених витрат, Номер, дата реєстрації: 3841 від 29.01.2016. Проект відкликано 29.08.2019.

Ініціатор(и) законопроекту:
Домбровський Олександр Георгійович (VIII скликання)
Заболотний Григорій Михайлович (VIII скликання)
Македон Юрій Миколайович (VIII скликання)
Юрчишин Петро Васильович (VIII скликання)
Шинькович Андрій Васильович (VIII скликання)
Мельниченко Володимир Володимирович (VIII скликання)
Кучер Микола Іванович (VIII скликання)
Мацола Роман Миколайович (VIII скликання)

Картка законопроекту: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57967

Обґрунтування необхідності прийняття законопроєкту: Проект Закону України «Щодо надання державою спеціального соціального статусу потерпілим від особливо тяжких злочинів та відшкодування за рахунок держави матеріальної та моральної шкоди вказаним особам, із обов'язковим відшкодуванням відшкодування державі засудженими понесених витрат» підготовлено з метою забезпечення права на відшкодування шкоди за рахунок держави потерпілими від тяжких та особливо тяжких злочинів, у разі неплато-

спроможності засудженого відшкодувати завдану шкоду, яка визначена судовим рішенням, а також пред'явлення в порядку регресу вимоги державою до засудженого про відшкодування вказаної шкоди.

3. Проект Закону про внесення змін до статті 22 Закону України "Про захист прав споживачів" (щодо відшкодування моральної (немайнової) шкоди). Номер, дата реєстрації: 2364а від 15.07.2015. Проект відкликано 29.08.2019.

Ініціатор(и) законопроекту:
Заставний Роман Йосипович (VIII скликання)

Картка законопроекту: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56024

Обґрунтування необхідності прийняття Закону: Прийняття зазначеного законопроекту зумовлене необхідністю оптимізації правового регулювання споживчих правовідносин. У чинному Законі України "Про захист прав споживачів" надто поверхово врегульоване питання відшкодування моральної шкоди. Так, у ст. 3 Закону вказується на можливість застосування даного способу захисту у випадках, передбачених законодавством, а у ч.2 ст. 22 Закону лише зазначається, що „при задоволенні вимог споживача, суд одночасно вирішує питання про відшкодування моральної шкоди" (немайнової шкоди). За таких обставин питання про підстави, умови, розмір відшкодування споживачам має вирішуватися відповідно до вимог ЦК, зокрема, ст. 23. У відповідності зі ст. 22 Закону "Про захист прав споживачів" при задоволенні вимог споживача суд одночасно вирішує питання стосовно відшкодування моральної (немайнової) шкоди. Зміст такої норми дає підстави для невірного висновку про те, що споживачі мають право на відшкодування моральної шкоди в разі порушення їх майнових прав та пред'явлення майнових позовних вимог, передбачених законами та іншими нормативними актам України. Очевидно, що така позиція є хибною, адже наприклад відмова судом у стягненні збитків сама по собі не може бути перешкодою у задоволенні позову про компенсацію моральної шкоди. Особливо це стосується споживчих договорів, виконання яких не завершується матеріалізованим результатом. Інша справа, що суд може відмовити в задоволенні позову про відшкодування моральної шкоди, але не тому, що відсутня майнова шкода, а тому що відсутній сам факт порушення договору. Це власне підтверджується змістом ч. 4 ст. 23 ЦК, за якою моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню та не пов'язана з розміром цього відшкодування. Таким чином, з огляду на сказане не можна визнати вдалою норму ч. 2 ст. 22 Закону про те, що при задоволенні вимог споживача суд одночасно вирішує питання про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, оскільки норма у викладеній редакції дає певні підстави вважати, що відшкодування моральної шкоди неможливе без наявності інших вимог споживача. Тому, щоб цього уникнути, дану норму було б доцільно викласти наступним чином: "Суд застосовує способи захисту прав споживачів, у тому числі про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, передбачені як законом, так і договором".

4. Проект Закону про відшкодування втрат немайнового характеру (моральної шкоди), Номер, дата реєстрації: 3929 від 23.07.2020. Проект включено до порядку денного, опрацьовується в комітеті з 02.03.2021.

Ініціатор(и) законопроекту:
Калаур Іван Романович (IX скликання)

Новіков Михайло Миколайович (IX скликання)
Павліш Павло Васильович (IX скликання)
Стефанчук Микола Олексійович (IX скликання)
Корявченков Юрій Валерійович (IX скликання)
Ватрас Володимир Антонович (IX скликання)
Федієнко Олександр Павлович (IX скликання)
Мережко Олександр Олександрович (IX скликання)

Картка законопроекту: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=69595

Обґрунтування необхідності прийняття законопроєкту: Відповідно до статті 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Основа цих гарантій закріплена у статті 56 Конституції України, яка передбачає право кожного на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб під час здійснення ними своїх повноважень. Подібні положення закріплені у національному законодавстві країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки, в яких інститут відшкодування моральної шкоди є дієвим та заснованим на послідовній судовій практиці. Зокрема, в Європейському Союзі, в країнах англосаксонського права питання про розмір моральної шкоди вирішують за ступенем вини відповідача. Крім того, є навіть спеціальні комісії з питань компенсації моральної шкоди, які розраховують відповідні суми відшкодування. У США розмір моральної шкоди вирішують присяжні, які здебільшого стають на сторону позивача, причому законодавством встановлюються мінімально та максимально можливі суми відшкодування у грошовому еквіваленті. Інститут відшкодування моральної шкоди в Україні закріплений в системі національного законодавства, проте його практичне застосування викликає численні труднощі у зв'язку з недосконалістю механізму визначення та відшкодування моральної шкоди. У чинному законодавстві України відсутні граничні суми грошового відшкодування за заподіяну моральну шкоду, крім того на законодавчому рівні не закріплено чіткої процедури визначення розміру такої шкоди, що призводить до неоднозначної судової практики та незадоволення громадян рішеннями національних судів. Статтею 23 Цивільного кодексу України визначено, що особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності і справедливості. Аналіз вищевикладеної норми свідчить, що визначення розміру моральної шкоди в Україні на сьогоднішній день здійснюється судами на власний розсуд, опираючись лише на особисте внутрішнє переконання. Наразі в Україні відсутній чіткий об'єктивний механізм визначення розміру моральної шкоди, який би забезпечив однакове застосування судами законодавства про відшкодування моральної шкоди. Така ситуація призводить до необ'єктивного вирішення

судами справ про відшкодування моральної шкоди, коли за одних і тих самих обставин один і той самий суд може винести абсолютно різні рішення та призначити абсолютно різні суми грошового відшкодування завданої моральної шкоди.

Пропозиції міністерства юстиції України до проєкту Закону України «Про відшкодування втрат немайнового характеру (моральної шкоди)», внесеного народними депутатами України Калауром І. Р., Новіковим М. М., Павлішем П. В., Стефанчуком М. О., Корявченковим Ю. В., Ватрасом В. А., Федієнком О. П., Мережком О. О. (реєстр. № 3929 від 23 липня 2020 року). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-1898028.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1-Z3BWlZGYvOmWZKpft8rPJt6uqWrSquP/view

IV. Допоміжні нормативні документи:

1. Положення про застосування Закону України "Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду", затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України України від 04.03.96 № 6/5/3/41. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0106-96#Text

2. Пленум Верховного суду України “Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди” від 31 березня 1995 р. № 4 - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95#Text

3. Лист Міністерства юстиції України "Про використання в роботі юридичних служб методичних рекомендацій "Відшкодування моральної шкоди"" від 13.05.2004 № 35-13/797. Документ не використовується в роботі згідно з Листом Міністерства юстиції № 10.3-26/618 від 20.09.2013. - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_797323-04#Text

V. Судова практика Верховного Суду.

1. Луспеник Д., Лідовець Р. Відшкодування моральної шкоди. Деякі особливості розгляду цивільних справ. 24 вересня 2020 року. - К.: Верховний Суд, 2020. - 37 слайдів. - URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Lyspenyk.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/17IKlvgD0-a9AssiZXaz-eMucUg_vG0YO/view

Анотація: Розглянуто поняття і зміст моральної шкоди (майнова чи немайнова вимога та які правові наслідки) й становлення та нормативне регулювання права на відшкодування моральної шкоди в Україні. Описані прояви моральної шкоди (принципи та критерії визначення), підстави та умови відповідальності за завдану моральну шкоду, у тому числі як загальні умови, так і особливі випадки цивільно-правової відповідальності), особливості деяких категорій справ, у яких заявляються вимоги про відшкодування моральної шкоди. Наведені докази та доказування у справах про відшкодування моральної шкоди, у зокрема новели ЦПК України, що стосуються розподілу тягаря доказування,

принципу змагальності, участь (ініціатива) суду в доказуванні, процесуальний естопель, стандарт доказування, принцип концентрації процесу, а також визначення розміру моральної шкоди, у тому числі критерії національних судів і практика ЄСПЛ, наукові методики визначення розміру шкоди. Проаналізовано окремі проблемні питання відшкодування моральної шкоди (позовна давність, солідарна відповідальність та інші процесуальні питання у справах про відшкодування моральної шкоди). Наведена актуальна судова практика в зазначеній категорії спорів, особливо про нову правову позицію ВС щодо підстав цивільно-правової відповідальності за завдану моральну шкоду (постанова ВП ВС від 1 вересня 2020 року у справі № 216/3521/16).

2. Крат В.С. Практика Верховного Суду у справах про компенсацію моральної шкоди. 18 грудня 2020 року. - К.: Верховний Суд, 2020. - 44 слайда. - URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Krat_V_18_12_2020.pdf Для підвищення надійності зберігання наведеної роботи в мережі Інтернет на випадок її знищення або втрати та можливості безперешкодного ознайомлення з оригінальним текстом в будь-який час, наводиться резервний URL-доступ забезпечений online-журналом: https://drive.google.com/file/d/1uTmTMczx_aoJNJgiRi194eTtRlnK5Sst/view

Анотація: Вказано, що особа має право на стягнення компенсації моральної шкоди згідно зі ст. 23 ЦК України в будь-якому випадку, на підтвердження зазначена епохальна на думку суддів ВС постанова ВП Верховного Суду від 1 вересня 2020 року у справі № 216/3521/16-ц. Також наведені правові позиції Верхового Суду про стягнення компенсації моральної шкоди при порушенні немайнових прав, при стягненні заборгованості з виплати пенсії, при проходженні публічної служби, у податкових правовідносинах, позовної давності для вимоги про стягнення компенсації моральної шкоди, судового збору за вимогу про стягнення компенсації моральної шкоди та ін.

3. Назаров О.А. Чотири ключові постанови ВП, КЦС Верховного Суду щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди атестованими судовими експертами психологами. / О.А. Назаров. Судова практика відшкодування моральної шкоди. Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа та спеціальних знань в юридичній практиці: Електронний журнал / [редкол.: Назаров О. А. (голов. ред.) та ін.]. К., 2020. № 3 (20). Дата публікації: 22.09.20. - URL:

Анотація: Наведені основні правові позиції Верховного Суду в 2020 році щодо встановлення розміру відшкодування моральної шкоди у справах. Так, 1) звертаючись до суду з позовом щодо відшкодування моральної шкоди, позивачу необхідно також надавати розрахунок розміру відшкодування такої шкоди, 2) збільшення орієнтовно-рекомендованого розміру компенсації за завдані позивачу моральні страждання, залежить від обґрунтування позову, у тому числі від наявності в ньому висновків такого збільшення описаних у судово-психологічній експертизі, 3) висновки експертного дослідження спеціалістів - психологів судом не повинні братись до уваги, оскільки таке дослідження проводиться спеціалістом - психологом, а не атестованим судовим експертом в цій галузі, 4) висновок судової психологічної експертизи, належним чином обґрунтовує розмір моральної шкоди, яка підлягає стягненню. Відповідно до пунктів 5, 6 статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» - висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень,

які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права та враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права.

4. Постанова КЦС Верховного Суду від 21 квітня 2021 року по справі № 2-3897/10.

Анотація: Правова позиція ВС щодо відшкодування моральної шкоди в сімейних відносинах: «Діяння особи, яка не виконувала свій обов`язок по утриманню дитини, є протиправними, однак факт завдання такими діяннями моральної шкоди дитині підлягає доведенню». - URL:

5. Постанова КАС Верховного Суду від 26 січня 2021 року по справі №335/5271/17.

Анотація: Верховний Суд погодився з рішенням апеляції про відхилення висновка спеціаліста - психолога з підстав не віднесення його до кола доказів, визначених статтею 69 КАС України та присудженою компенсацією за завдану моральну шкоду у розмірі одна тисяча гривень. - URL:

6. Постанова КАС Верховного Суду від 23 січня 2020 року по справі № 580/1617/19.

Анотація: Правова позиція ВС: Факт порушення прав позивача не може слугувати виключною підставою для стягнення моральної шкоди, оскільки моральна шкода має бути обов`язково підтверджена належними та допустимими доказами, в іншому випадки вимоги необґрунтовані. - URL:

7. Постанова КАС Верховного Суду від 22 січня 2020 року у справі №560/798/16-а

Анотація: Психологічне напруження, розчарування та незручності, що виникли внаслідок порушення органом держави чи місцевого самоврядування прав людини, навіть якщо вони не потягли вагомих наслідків у вигляді погіршення здоров`я, можуть свідчить про заподіяння їй моральної шкоди. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/87171085

8. Постанова ВП Верховного суду від 01 вересня 2020 року по справі № 216/3521/16-ц

Анотація: Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку про застосування статей 4 та 22 Закону про захист прав споживачів, викладеного у постанові Великої Палати Верховного Суду від 20 березня 2019 року у справі № 761/26293/16-ц (провадження № 14-64 цс 19) в частині застосування норм права при вирішенні питання про відшкодування моральної шкоди за порушення договору банківського вкладу. Виходячи з положень статей 16 і 23 ЦК України та змісту права на відшкодування моральної шкоди в цілому як способу захисту суб`єктивного цивільного права, компенсація моральної шкоди повинна відбуватися у будь-якому випадку її спричинення - право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди виникає внаслідок порушення права особи незалежно від наявності спеціальних норм цивільного законодавства. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/91644731

9. Постанова КАС Верховного Суду від 10.04.2019 у справі №464/3789/17.

Анотація: Виходячи із загальних засад доказування, у справах про відшкодування моральної шкоди, завданої органами державної влади та органами місцевого самоврядування, позивач повинен довести, які саме дії (рішення, бездіяльність) спричинили стра-

ждання чи приниження, яку саме шкоду вони заподіяли і який її розмір. При цьому слід враховувати, що порушення прав людини чи погане поводження із нею з боку суб'єктів владних повноважень завжди викликають негативні емоції. Проте, не всі негативні емоції досягають рівня страждання або приниження, які заподіюють моральну шкоду. Оцінка цього рівня залежить від усіх обставин справи, які свідчать про мотиви протиправних дій, їх інтенсивність, тривалість, повторюваність, фізичні або психологічні наслідки та, у деяких випадках, стать, вік та стан здоров'я потерпілого. - URL:

10. Ухвала КЦС Верховного Суду і від 13 листопада 2019 року у справі № 216/3521/16-ц

Анотація: компенсація моральної шкоди за порушення цивільно-правового договору може бути стягнута на підставі ст. 23 ЦК України навіть у тих випадках, коли умовами договору право на компенсацію моральної шкоди не передбачено і таких вказівок не містять норми ЦК України чи іншого закону, що регулюють відповідний вид договору. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/85678980

11. Постанова ВП Верховного Суду від 03 вересня 2019 року по справі № 916/1423/17

Анотація: Надмірна тривалість кримінального провадження здатна призвести до моральних страждань особи, зумовлених тривалою невизначеністю спірних правовідносин; необхідністю відвідування органів досудового розслідування; неможливістю здійснювати звичайну щоденну діяльність; підривом репутації тощо. Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що відповідно до статті 1 Першого протоколу до Конвенції позивач може претендувати на компенсацію за шкоду, спричинену надмірною тривалістю кримінального провадження, якщо доведе факт надмірної тривалості досудового розслідування і те, що тим самим йому було завдано матеріальної чи моральної шкоди, та обгрунтує її розмір. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/87527961

12. Постанова КЦС Верховного Суд від 26 вересня 2018 року у справі № 490/8831/15-ц

Анотація: Ураховуючи те, що судами встановлено, що саме з вини ПАТ «Укрзалізниця» позивачу було надано неякісні послуги з перевезення, у зв'язку з чим було задоволено позовні вимоги ОСОБА_1 про стягнення вартості проїзду, колегія суддів дійшла висновку, про наявність правових підстав для відшкодування позивачу. Таким чином, ОСОБА_1 зазнала певних незручностей, як під час переїзду, так і після, через нерозв'язання спірної ситуації позасудовим способом, витрачанням свого особистого часу на звернення до суду, у зв'язку з неможливістю захистити порушене право споживача, що негативно позначилося на її психологічному та фізичному стані та призвело до моральних страждань. Суд вважає за можливе стягнути з відповідача на користь позивача відшкодування моральної шкоди. - URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/76859575

Традиційно, нагадуємо користувачам журналу, що науковий журнал запроваджує надання послуг **«Консультація»: запит на проведення судово-психологічної експертизи за різними підставами, у тому числі із застосуванням поліграфа** на замовлення зацікавлених осіб, суду, правоохоронних органів згідно процесуальних кодексів. - URL: http://expertize-journal.org.ua/konsultacia **Телефон для термінового дзвінка судовому експерту:** +38 093 476 72 60 (Viber, Telegram, Whatsapp).

Звертаємо увагу, організація проведення професійних консультацій всім зацікавленим, здійснюється членом Президії Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним редактором журналу, атестованим судовим експертом психологом (поліграфологом), кандидатом психологічних наук, доцентом Назаровим Олегом Анатолійовичем.

Офіційній Інтернет-сайт судового експерта психолога (поліграфолога) Назарова О.А. (свідоцтво Міністерства юстиції України від 09.07.2020 №2035) - https://expertisekyivua.com/ukr

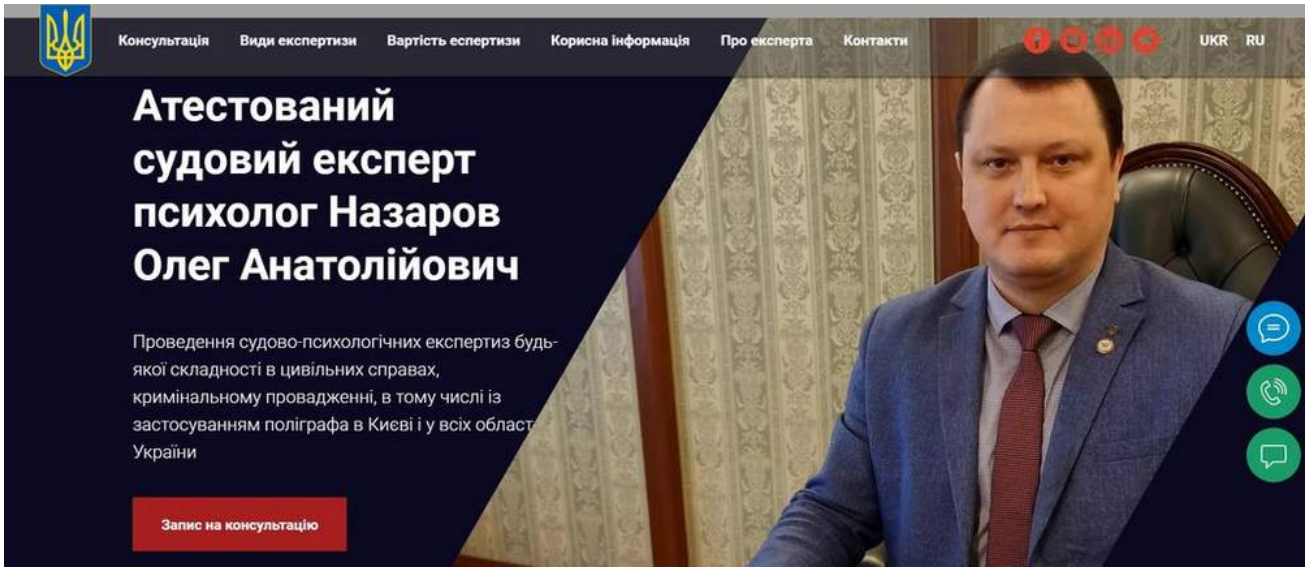

Офіційний Інтернет-сайт тестувань на поліграфі в Україні за міжнародними стандартами (EyeDetect, Converus Inc., USA): https://expert-nazarov.com

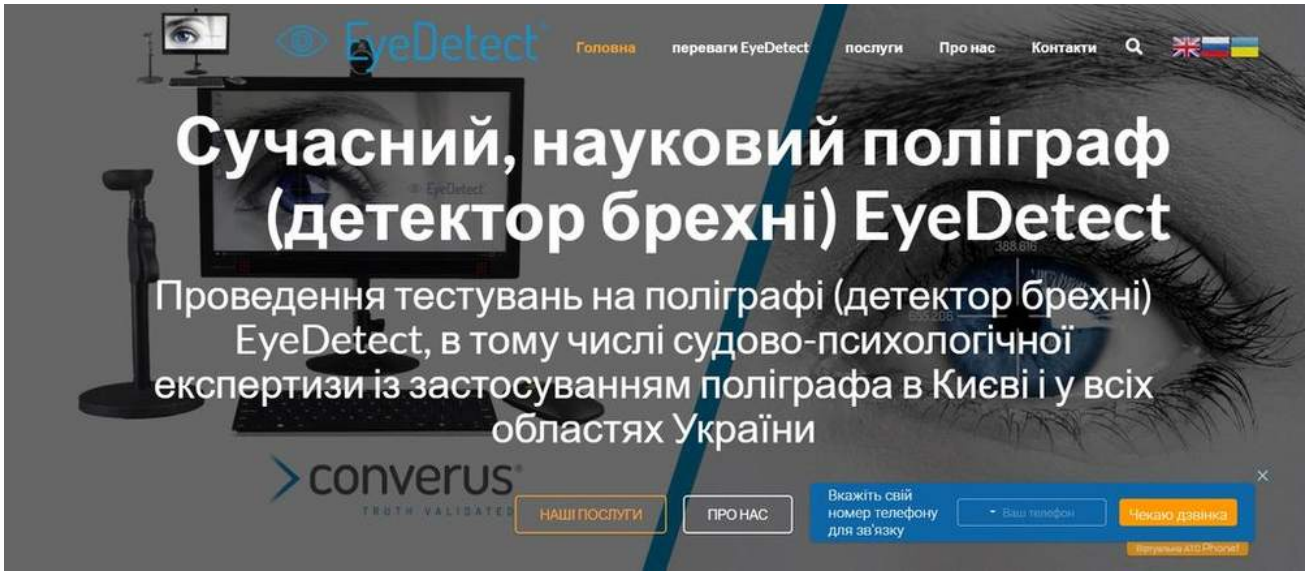

Продаж портативного обладнання для поліграфа **Mobi підлокітники Polygraph в Україні (Схвалено президентом Міжнародного співтовариства поліграфологів, ISOPE, США):** https://sites.google.com/view/mobiarmrestspolygraph

Надання послуг щодо розробки та проведення групових тренінгових занять за різними напрямами судово-психологічної експертизи в сучасному судочинстві, у тому числі із застосуванням поліграфа - https://expertize-journal.org.ua/vsi-ogoloshennya/3162-nadannya-poslug-shchodo-rozrobki-ta-provedennya-grupovikh-treningovikh-zanyat-za-riznimi-napryamami-sudovo-psikhologichnoji-ekspertizi-v-suchasnomu-sudochinstvi

Незалежній не державній професійній атестованій судово-психологічній експертизі в Україні бути: історія однієї перемоги або про можливість призначення першої недержавної професійної атестованої судово-психологічної еспертизи з 09 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/all-news/2325-nezalezhnij-ne-derzhavnij-profesijnij-atestovanij-sudovo-psikhologichnij-ekspertizi-v-ukrajini-buti-istoriya-odnieji-peremogi

Електронна бібліотека судді, адвоката, психолога, батьків: «Допит, опитування дитини в суді». Методичні рекомендації, нормативні документи, постанови Верховного Суду - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5139-elektronna-biblioteka-suddi-advokata-pskhologa-batkiv-dopit-opituvannya-ditini-v-sudi-metodichni-rekomendatsiji-normativni-dokumenti-postanovi-verkhovnogo-sudu

Огляд змін до законодавства України: процесуальний статус спеціаліста у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки з 1 липня 2020 року - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/2271-noveli-zakonodavstva-ukrajini-protsesualnij-status-spetsialista-u-kriminalnikh-provadzhennyakh-pro-kriminalni-prostupki-z-1-lipnya-2020-roku

Електронна бібліотека правозахисника України. Серія: Застосування рішень Європейського суду з прав людини в українському судочинстві - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1088-biblioteka-navchalnikh-posibnikiv-shchodo-zastosuvannya-rishen-evropejskogo-sudu-z-prav-lyudini-v-ukrajini

Електронна бібліотека судді України: квітень 2020 року (більше 70 книг) - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/786-elektronnaya-biblioteka-suddi-ukrajini-stanom-na-sichen-2018-roku-bilshe-30-knig

Колекція зразків клопотань про відкладення розгляду справи у зв'язку із впровадженням карантину та типові зразки заяв, які подаються до суду станом на 20 березня 2020 та оголошення ДСА України від 19 березня 2020 - https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1076-zbirnik-zrazkiv-klopotan-pro-vidkladennya-rozglyadu-spravi-u-zv-yazku-iz-vprovadzhennyam-karantinu-stanom-na-20-bereznya-2020-ta-tipovi-zrazki-zayav-yaki-podayutsya-do-sudu

І на останок **щодо професійного розвитку, актуальні вакансії можна переглянути** на сайті - Jooble (потрібно на тиснути, щоб перейти за посиланням).

References

1. Verkhovnyi Sud. Moralna shkoda. Vidshkoduvannia moralnoi shkody: dysertatsii, monohrafii, praktyka Verkhovnoho Sudu, dokumenty z rozrobky v Ukraini instytutu vidshkoduvannia moralnoi shkody (naukovo-dopomizhnyi bibliohrafichnyi pokazhchyk, 1998-2021 roky) [Moral Damage. Compensation for Moral Damage: Dissertations, Monographs, Supreme Court Case Law and Documents on the Development of the Institution of Moral Damage Compensation in Ukraine (Auxiliary Scientific Bibliographic Index, 1998–2021)]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/5924-moralna-shkoda-vidshkoduvannya-moralnoji-shkodi-praktika-verkhovnogo-sudu-proekti-zakoniv-disertatsiji-monografiji-posibniki-toshcho-z-vishkoduvannya-moralnoji-shkodi-v-ukrajini-naukovo-dopomizhnij-bibliografichnij-pokazhchik-stanom-na-14-10-2021-roku (onovlena versiia vid 16.10.2021). [in Ukrainian].

1.4. СУДОВА ПРАКТИКА

ЗАПУЩЕНО НОВИЙ ONLINE СЕРВІС - ПОШУКОВА БАЗА ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ. ПОРЯДОК КОРИСТУВАННЯ ТА ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ БАЗИ ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВЕРХОВНОГО СУДУ[1]

Верховний Суд

Реферат. Верховний Суд за підтримки проєкту ЄС «Право-Justice» створив пошукову Базу правових позицій Верховного Суду, онлайн-презентація якої відбулася 20 липня 2021 р. і транслювалася на YouTube-каналі Суду. Публікація знайомить судових експертів, адвокатів і науковців із цим сервісом: його призначенням, порядком користування та правовим статусом. За формулюванням Верховного Суду, базу створено для технічного сприяння забезпеченню єдності судової практики в Україні; вона поєднує власне контентне наповнення з технологіями добору релевантної практики касаційного суду. Користування безкоштовне, сайт профінансовано Європейським Союзом, права на базу належать Верховному Суду, а технічне розміщення на серверах забезпечує Державна судова адміністрація. У повідомленні Суду від 22 липня 2021 р. зазначено, що на час запуску база містила понад 5 тис. правових позицій і мала поповнюватися щодня; шукати можна за великими фрагментами тексту, за текстовим документом і за посиланням на рішення в Єдиному державному реєстрі судових рішень, а для роботи потрібен обліковий запис на сайті lpd.court.gov.ua. У вересні 2021 р. Суд додав до переліку інструментів пошук за ключовими словами та за Правовим тематичним класифікатором і наголосив, що база містить лише актуальні позиції. Ключове значення має застереження розробників: база є тестовим допоміжним інструментом пошуку і не може вважатися офіційним інформуванням про рішення Верховного Суду; заголовки й описи лише окреслюють правову проблему, тож суть позиції можна зрозуміти тільки з повного тексту рішення; відомості не є вичерпними, постійно оновлюються і не зобов'язують Верховний Суд. Наведено адресу технічної підтримки inbox@lpd.court.gov.ua для запитань і пропозицій щодо вдосконалення пошуку, посилання на інструкцію з використання інструментів пошуку та на електронну базу правових позицій Вищого адміністративного суду України станом на 19 серпня 2017 р. Для судово-експертної практики сервіс корисний як засіб швидкого добору касаційних позицій щодо оцінки висновків експертів і допустимості доказів, проте посилатися слід на повні тексти постанов.

Ключові слова: Верховний Суд, База правових позицій Верховного Суду, єдність судової практики, правові позиції, пошук судової практики, Єдиний державний реєстр судових рішень, Правовий тематичний класифікатор, проєкт ЄС «Право-Justice», Державна судова адміністрація.

New Online Service Launched: The Searchable Database of Legal Positions of the Supreme Court. Rules of Use and History of Its Creation

Verkhovnyi Sud.

Abstract. The Supreme Court of Ukraine, supported by the EU project "Pravo-Justice", has created a searchable Database of Legal Positions of the Supreme Court, presented online on 20 July 2021. The publication informs forensic experts, lawyers and researchers about the purpose of the service, its

rules of use and its legal status. According to the Court, the database is meant to provide technical support for the uniformity of judicial practice in Ukraine by combining curated content with technologies for selecting relevant case law. Access is free; the website was funded by the European Union, the rights belong to the Supreme Court and the State Judicial Administration hosts it on its servers. A Court announcement of 22 July 2021 reported that at launch the database held more than 5,000 legal positions and would be updated daily. Users can search by large text fragments, by a text document or by a link to a decision in the Unified State Register of Court Decisions, and need an account on lpd.court.gov.ua. In September 2021 the Court added keyword search and a Legal Thematic Classifier to the list of tools and stated that only current positions are included. The publication stresses the disclaimer: the database is a test auxiliary search tool rather than an official source of information on Supreme Court decisions; headings and summaries only outline the legal issue, so the full ruling must be read; the content is not exhaustive and does not bind the Court. A technical support address, search instructions and an archive of legal positions of the Higher Administrative Court of Ukraine as of 19 August 2017 are also given. For forensic experts and lawyers the database is a quick way to find cassation positions on expert evidence, provided the full judgments are cited.

Keywords: Supreme Court of Ukraine, database of legal positions, uniformity of judicial practice, case law search, Unified State Register of Court Decisions, legal thematic classifier, Pravo-Justice, State Judicial Administration.

Реферат оприлюднено в журналі 16.10.2021. Відомості про першу публікацію уточнюються редакцією.

References

1. Verkhovnyi Sud. Zapushcheno novyi online servis - poshukova Baza pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu. Poriadok korystuvannia ta istoriia stvorennia Bazy pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu [New Online Service Launched: The Searchable Database of Legal Positions of the Supreme Court. Rules of Use and History of Its Creation] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/baza-pravovykh-pozytsii-verkhovnoho-sudu/5926-poryadok-koristuvannya-ta-istoriya-stvorennya-bazi-pravovikh-pozitsij-verkhovnogo-sudu (onovlena versiia vid 24.01.2022). [in Ukrainian].

ПОВНА ЕЛЕКТРОННА БАЗА ПРАВОВИХ ПОЗИЦІЙ ВИЩОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ УКРАЇНИ СТАНОМ НА 19 СЕРПНЯ 2017 РОКУ (КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМНА, ВЕРСІЯ 1.1.15)[1]

Вищий адміністративний суд України

Реферат. Матеріал представляє повну електронну базу правових позицій Вищого адміністративного суду України, яку суд оприлюднив 19 серпня 2017 р. у вигляді комп'ютерної програми версії 1.1.15. Публікація пов'язана з судовою реформою: 15 грудня 2017 р. Вищий адміністративний суд України припинив процесуальну діяльність і розпочав процедуру ліквідації, а з того самого дня, відповідно до рішення Пленуму Верховного Суду від 30 листопада 2017 р., почав роботу Верховний Суд. Напрацьовані касаційним судом правові позиції в адміністративних справах зберігають довідкове значення, тому редакція подає програму як інструмент для практиків і забезпечує резервний доступ до її завантаження. Довідково викладено рішення Конституційного Суду України від 18 лютого 2020 р. № 2-р/2020, ухвалене за конституційним поданням Верховного Суду України щодо окремих положень пунктів розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII. КСУ дійшов висновку, що вилучення з найменування «Верховний Суд України» вказівки на державу не вплинуло на конституційний статус цього органу, а принцип інституційної безперервності поширюється на найвищий орган судової влади, який після змін до Конституції України щодо правосуддя діє під назвою «Верховний Суд». Описано головне меню програми, приклад оформлення правової позиції та структуру бази за Класифікатором категорій адміністративних справ із 14 розділів: виборчі спори й референдуми, конституційні права і статус депутата, громадський порядок і безпека, освіта, наука, культура і спорт, економіка, розвиток населених пунктів і землекористування, довкілля, податкова та публічна фінансова політика, зайнятість і соціальний захист, забезпечення юстиції, публічна служба, оскарження актів Верховної Ради, Президента, Вищої ради юстиції та ВККС, інші справи. Для судових експертів, адвокатів і представників в адміністративних справах база корисна як засіб пошуку усталених підходів касаційної інстанції; матеріал також відсилає до новішої Бази правових позицій Верховного Суду та інструкції з пошуку в ній.

Ключові слова: Вищий адміністративний суд України, правові позиції, електронна база правових позицій, адміністративне судочинство, Верховний Суд, інституційна безперервність, рішення Конституційного Суду України № 2-р/2020, Класифікатор категорій адміністративних справ, судова реформа.

Complete Electronic Database of Legal Positions of the Higher Administrative Court of Ukraine as of 19 August 2017 (Computer Program, Version 1.1.15)

Vyshchyi administratyvnyi sud Ukrainy.

Abstract. On 15 December 2017 the Higher Administrative Court of Ukraine ceased its procedural activity and entered liquidation, while the new Supreme Court began operating on the same day under a decision of its Plenum of 30 November 2017. The legal positions developed by the former court of cassation in administrative cases nevertheless retain reference value. This publication presents the complete electronic database of these positions, released by the Higher Administrative Court on 19 August 2017 as computer program version 1.1.15, and provides a backup download link. For reference, it

summarises Decision No. 2-r/2020 of the Constitutional Court of Ukraine of 18 February 2020, adopted on the constitutional petition of the Supreme Court of Ukraine concerning provisions of Section XII of the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" No. 1402-VIII of 2 June 2016. The Constitutional Court held that removing the reference to the state from the name of the highest court did not change its constitutional status, so the principle of institutional continuity extends to the court now called the Supreme Court. The paper describes the program's main menu, an example of how a legal position is presented, and the structure of the database under the Classifier of categories of administrative cases, which has 14 sections ranging from electoral disputes and constitutional rights to taxation, public finance, social protection, justice, public service and challenges to acts of parliament, the President and judicial governance bodies. Forensic experts, lawyers and representatives in administrative proceedings can use the database to trace settled cassation approaches; readers are also referred to the newer Database of Legal Positions of the Supreme Court and its search guide.

Keywords: Higher Administrative Court of Ukraine, legal positions, case-law database, administrative proceedings, Supreme Court, institutional continuity, Constitutional Court of Ukraine, classifier of administrative cases, judicial reform.

Першоджерело: *Повна електронна база правових позицій Вищого адміністративного суду України станом на 19 серпня 2017 року : комп'ютерна програма, версія 1.1.15 / Вищий адміністративний суд України. 2017. Реферат оприлюднено в журналі 24.10.2021.*

References

1. Vyshchyi administratyvnyi sud Ukrainy. Povna elektronna baza pravovykh pozytsii Vyshchoho administratyvnoho sudu Ukrainy stanom na 19 serpnia 2017 roku (kompiuterna prohramna, versiia 1.1.15) [Complete Electronic Database of Legal Positions of the Higher Administrative Court of Ukraine as of 19 August 2017 (Computer Program, Version 1.1.15)] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/baza-pravovykh-pozytsii-verkhovnoho-sudu/5953-elektronna-baza-pravovikh-pozitsij-vishchogo-administrativnogo-sudu-ukrajini-stanom-na-19-serpnya-2017-roku (onovlena versiia vid 28.10.2021). [in Ukrainian].

СТОРОНА, НА КОРИСТЬ ЯКОЇ УХВАЛЕНО РІШЕННЯ, МАЄ ПРАВО НА ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ ЗА ЕКСПЕРТИЗУ, ПРОВЕДЕНУ ДО ПОДАННЯ ПОЗОВУ, ЯКЩО ТАКІ ВИТРАТИ ПОВ'ЯЗАНІ З РОЗГЛЯДОМ СПРАВИ – ВП ВС[1]

Верховний Суд (Велика Палата)

Реферат. Велика Палата Верховного Суду в постанові від 22 листопада 2023 р. у справі № 712/4126/22 (провадження № 14-123цс23) розв'язала питання, яке часто постає в цивільному процесі: чи можна відшкодувати витрати на експертизу, замовлену стороною ще до звернення до суду. Справа стосувалася поділу в натурі житлового будинку з господарськими будівлями і спорудами та припинення частки у спільній власності. Після задоволення позову адвокат позивача просив ухвалити додаткове рішення і стягнути витрати на професійну правничу допомогу та на проведення будівельно-технічних експертиз. Місцевий суд ці вимоги задовольнив. Відповідач в апеляційній скарзі доводив, що висновок експерта позивач замовив до відкриття провадження, проте апеляційний суд залишив рішення та додаткове рішення в частині розподілу судових витрат без змін. Велика Палата сформулювала критерій розподілу таких витрат: значення має не момент замовлення експертизи й отримання висновку (до чи після подання позову), а те, чи пов'язані витрати безпосередньо з розглядом справи. Відшкодування не обмежується випадками, коли експертизу призначено й проведено після відкриття провадження; сторона, на користь якої ухвалено рішення, має право на компенсацію витрат за експертизу, проведену до подання позову, зокрема якщо суд урахував висновок як доказ. Відмова в такому відшкодуванні, за позицією Великої Палати, не узгоджується із засадами розумності, добросовісності, справедливості та правової визначеності, не забезпечує передбачуваності застосування процесуальних норм і тому суперечить принципу верховенства права. У цій справі місцевий суд урахував висновки експертиз як доказ, тож витрати на комплексну судову оціночно-будівельну, будівельно-технічну та додаткову будівельно-технічну експертизи визнано обґрунтованими і такими, що підлягають відшкодуванню. Для судових експертів, які виконують дослідження на замовлення учасників справи, і для адвокатів позиція має прямий практичний вимір: вартість висновку, підготовленого до подання позову, може бути включена до судових витрат, якщо висновок використано в справі як доказ.

Ключові слова: судові витрати, витрати на проведення експертизи, висновок експерта, експертиза до подання позову, будівельно-технічна експертиза, додаткове рішення, розподіл судових витрат, верховенство права, Велика Палата Верховного Суду.

A Party in Whose Favour a Judgment Is Rendered Is Entitled to Reimbursement of the Costs of an Examination Conducted Before Filing the Claim If These Costs Are Related to the Case: Grand Chamber of the Supreme Court

Verkhovnyi Sud (Velyka Palata).

Abstract. Whether a party may recover the cost of an expert examination commissioned before the claim was filed is a recurring issue in Ukrainian civil litigation. In its resolution of 22 November 2023 in case No. 712/4126/22, the Grand Chamber of the Supreme Court of Ukraine addressed this question in a dispute over the partition in kind of a residential house with outbuildings and the termination of a share in common ownership. After the claim was granted, the plaintiff's lawyer sought

an additional judgment awarding the costs of professional legal assistance and of construction and technical examinations. The trial court granted the application; the defendant appealed, arguing that the expert opinion had been ordered before proceedings were opened, but the appellate court upheld the decision. The Grand Chamber held that, when allocating court costs, what matters is not whether the examination was ordered before or after the claim was filed but whether the costs are directly connected with the case. Reimbursement is not limited to examinations appointed and conducted after proceedings are opened; the prevailing party may recover the costs of a pre-action examination, in particular where the court relied on the expert opinion as evidence. Refusing such reimbursement would be inconsistent with reasonableness, good faith, fairness and legal certainty, would undermine the predictability of procedural rules and would therefore contravene the rule of law. The costs of the comprehensive valuation and construction examination, the construction and technical examination and the additional one were found justified and recoverable. The ruling matters for forensic experts working on commission from parties and for lawyers.

Keywords: court costs, costs of expert examination, expert opinion, pre-action examination, construction and technical examination, additional judgment, allocation of court costs, rule of law, Grand Chamber of the Supreme Court.

Першоджерело: *Постанова Великої Палати Верховного Суду від 22.11.2023 у справі № 712/4126/22 (провадження № 14-123цс23).*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 09.01.2024.*

References

1. Verkhovnyi Sud (Velyka Palata). Storona, na koryst yakoi ukhvaleno rishennia, maie pravo na vidshkoduvannia vytrat za ekspertyzu, provedenu do podannia pozovu, yakshcho taki vytraty poviazani z rozghliadom spravy – VP VS [A Party in Whose Favour a Judgment Is Rendered Is Entitled to Reimbursement of the Costs of an Examination Conducted Before Filing the Claim If These Costs Are Related to the Case: Grand Chamber of the Supreme Court] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/zovnishni-novyny/11063-storona-na-korist-yakoyi-uhvaleno-rishennya-maye-pravo-na-vidshkoduvannya-vitrat-za-ekspertizu-provedenu-do-podannya-pozovu-yaksho-taki-vitrati-pov-yazani-z-rozglyadom-spravi-vp-vs (onovlena versiia vid 09.01.2024). [in Ukrainian].

2. Postanova Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu vid 22.11.2023 u spravi № 712/4126/22 (provadzhennia № 14-123tss23) [Ruling of the Grand Chamber of the Supreme Court of 22.11.2023 in Case No. 712/4126/22 (Proceedings No. 14-123Tss23)]. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/115546317 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

ЗАКОНОПРОЕКТ ЩОДО ЗМІН ДО КПК ПО НЕВІДКЛАДНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СПРАВАХ ПРО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ СТОСОВНО ЖІНОК І ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ У ЗВ'ЯЗКУ З РАТИФІКАЦІЄЮ УКРАЇНОЮ - КОНВЕНЦІЇ РАДИ ЄВРОПИ ПРО ЗАПОБІГАННЯ НАСИЛЬСТВУ[1]

Реферат. 22 січня 2024 р. до Верховної Ради України внесено законопроєкт № 10420 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо проведення освідування та експертизи, укладення угоди про примирення та кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція)». Редакція журналу виокремлює положення, що безпосередньо стосується судово-експертної діяльності: частину першу ст. 242 КПК України пропонується доповнити абзацом, за яким у кримінальних провадженнях щодо правопорушень, передбачених статтями 152, 153, 155 і 156 КК України, слідчий, прокурор за клопотанням потерпілого, його представника або законного представника забезпечує проведення судово-медичної експертизи невідкладно після внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Згідно з відкритими відомостями про законопроєкт, його внесла група з 39 народних депутатів (перша підписантка — І. Совсун), головним визначено Комітет з питань правоохоронної діяльності. Проєкт передбачає й інші новели: невідкладне освідування потерпілого на його клопотання (ст. 241 КПК), розширення випадків допиту в судовому засіданні слідчим суддею під час досудового розслідування (статті 55 і 225), укладення угоди про примирення у провадженнях про статеві злочини лише з ініціативи потерпілого (ст. 469), а також виключення з переліку справ приватного обвинувачення домашнього насильства, примушування до шлюбу, зґвалтування й сексуального насильства без обтяжувальних обставин і примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 477). У травні 2024 р. парламент підтримав законопроєкт у першому читанні. Для судових експертів запропоновані зміни означають скорочення часу між повідомленням про сексуальне насильство і судово-медичним дослідженням, що важливо для збереження й фіксації тілесних ушкоджень і біологічних слідів. Для слідчих, прокурорів і адвокатів — посилення публічного характеру кримінального переслідування за насильство та процесуальних гарантій для потерпілих.

Ключові слова: законопроєкт № 10420, Стамбульська конвенція, судово-медична експертиза, невідкладність експертизи, освідування, домашнє насильство, сексуальне насильство, приватне обвинувачення, угода про примирення, Кримінальний процесуальний кодекс України.

Draft Law Amending the Criminal Procedure Code of Ukraine on Urgent Forensic Medical Examination in Cases of Violence Against Women and Domestic Violence Following Ukraine's Ratification of the Council of Europe Istanbul Convention

Abstract. Following Ukraine's ratification of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention), Draft Law No. 10420 was registered in the Verkhovna Rada on 22 January 2024. It was introduced by a group of 39 members of parliament, with Inna Sovsun as the first signatory, and referred to the Committee on Law Enforcement. The editorial summary focuses on the provision most relevant to forensic practice: a new paragraph in Article 242(1) of the Criminal Procedure Code of Ukraine obliging the investigator or

prosecutor, at the request of the victim or the victim's representative or legal representative, to ensure a forensic medical examination immediately after information on an offence under Articles 152, 153, 155 or 156 of the Criminal Code is entered in the Unified Register of Pre-trial Investigations. Publicly available information on the bill shows that it also provides for an immediate physical examination of the victim on request (Article 241), wider use of questioning by an investigating judge at the pre-trial stage (Articles 55 and 225), reconciliation agreements in sexual offence cases only on the victim's initiative (Article 469), and the removal of domestic violence, forced marriage, rape and sexual violence without aggravating circumstances and coercion into sexual intercourse from the list of private prosecution offences (Article 477). The bill passed its first reading in May 2024. For forensic experts, the proposed rules shorten the interval between a report of sexual violence and the medical examination, which matters for documenting injuries and preserving biological traces.

Keywords: Draft Law No. 10420, Istanbul Convention, forensic medical examination, urgent examination, physical examination of the victim, domestic violence, sexual violence, private prosecution, reconciliation agreement, Criminal Procedure Code of Ukraine.

Першоджерело: *Проект Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо проведення освідування та експертизи, укладення угоди про примирення та кримінальних проваджень у формі приватного обвинувачення у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : реєстр. № 10420 від 22.01.2024.*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 29.01.2024.*

References

1. Zakonoproekt shchodo zmin do KPK po nevidkladnosti provedennia sudovo-medychnoi ekspertyzy u spravakh pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu u zviazku z ratyfikatsiieiu Ukrainoiu - Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu [Draft Law Amending the Criminal Procedure Code of Ukraine on Urgent Forensic Medical Examination in Cases of Violence Against Women and Domestic Violence Following Ukraine's Ratification of the Council of Europe Istanbul Convention] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/11243-zakonoproekt-shchodo-zmin-do-kpk-po-nevidkladnosti-provedennya-sudovo-medichnoji-ekspertizi-u-spravakh-pro-zapobigannya-nasilstvu-stosovno-zhinok-i-domashnomu-nasilstvu-u-zv-yazku-z-ratifikatsieyu-ukrajinoyu-konventsiji-radi-evropi-pro-zapobigannya-nasilstvu-stosovno-zhinok-i-domashnomu-nasilstvu (onovlena versiia vid 29.01.2024). [in Ukrainian].

2. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo provedennia osviduvannia ta ekspertyzy, ukladennia uhody pro prymyrennia ta kryminalnykh provadzhen u formi pryvatnoho obvynuvachennia u zviazku z ratyfikatsiieiu Konventsii Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu iz tsymy yavyshchamy (Stambulska konventsiia) [Draft Law on Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine Concerning Physical Examination and Expert Examination, Conclusion of a Reconciliation Agreement and Criminal Proceedings in the Form of Private Prosecution in Connection with the Ratification of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention)] : reiestr. № 10420 vid 22.01.2024. URL: https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennia-zmin-do-kryminalnoho-protsesualnoho-kodeksu-ukrayiny-shchodo-provedennia-osviduvannia-ta-ekspertyzy-ukladennia-uhody-pro-prymyrennia-ta-kryminalnykh-prova (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі» включено до складу міжнародного реєстру науково-дослідницьких організацій - Research Organization Registry (ROR)[1]

02.01.2024

Короткий зміст. ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», створене у вересні 2018 року, включено до міжнародного реєстру дослідницьких організацій ROR (ROR ID 02xc7et08). Інститут проводить психологічні експертизи й дослідження на поліграфі та підтримує видання журналу; суб'єктом судово-експертної діяльності він не є і взаємодіє з експертами на договірних засадах. Наведено наукометричні показники директора О. А. Назарова (індекс Гірша 4), НДР 2023 року про методику «Діалог» із детектором «Пульс» і відомості про реєстр ROR.

Київська школа професійної медіації та перемовин відповідно до Закону України «Про медіацію» здійснює набір слухачів на базовий курс навчання медіації в обсязі 90 академічних годин[2]

17.01.2024

Короткий зміст. Київська школа професійної медіації та перемовин оголосила набір на базовий курс медіації за Законом України «Про медіацію»: 90 академічних годин, із них 60 практичних, групи до 20 осіб, навчання онлайн у Zoom. Заняття заплановано з 22 лютого до 11 травня 2024 року в шести модулях, від правового регулювання медіації до її застосування в судочинстві, нотаріаті й виконавчому провадженні. Вартість 18 тис. грн у разі запису до 10 лютого. Програму узгоджено з настановами CEPEJ та Основними засадами НАМУ; викладачі: О. А. Назаров, В. В. Деркач, К. Ю. Гутаріна. Випускники отримують сертифікат.

Навчання медіації (базовий курс) в обсязі 90 академічних годин в України дистанційно[3]

22.01.2024

Короткий зміст. Київська школа професійної медіації та перемовин повідомляє про постійні набори на дистанційний базовий курс медіації обсягом 90 академічних годин (60 годин практики) за Законом України «Про медіацію». Найближча група стартує 22 лютого 2024 року: 24 заняття по 4 години в Zoom у шести модулях, зокрема з психології конфлікту та ситуацій переживання втрати. Навчання коштує 18 тис. грн, можлива поетапна оплата, у групі до 20 слухачів. Наведено відомості про викладачів, умови отримання сертифіката та супервізійну підтримку випускників.

Як отримати копію судового рішення, якщо з моменту його прийняття вже пройшов тривалий термін - розповідає Мукачівського міськрайонного суду Закарпатської об-

ласті[4]

26.01.2024

Короткий зміст. Мукачівський міськрайонний суд Закарпатської області пояснює, як отримати копію судового рішення через багато років після його ухвалення. Описано функції архіву суду та строки зберігання справ: про розірвання шлюбу 3 роки, житлові 10, спадкові 75 років, а справи про довічне позбавлення волі, встановлення батьківства чи усиновлення зберігаються постійно. Після спливу строків зберігання зі справ вилучають оригінали рішень і зберігають їх постійно, тож копію можна отримати й через десятиліття. В архіві понад 91 тис. справ, найдавніші з 1954 року; додано зразок заяви.

Польський досвід застосування поліграфа в Україні: 16 лютого віце-президентом Польської асоціації поліграфологів буде проведений online Вебінар на тему: "Практика застосування поліграфа для перевірки поведінки осіб, які скоїли сексуальні злочини"[5]

01.02.2024

Короткий зміст. 16 лютого 2024 року о 13:00 за київським часом заплановано безкоштовний міжнародний онлайн-вебінар для українських поліграфологів про перевірки на поліграфі осіб, засуджених за злочини проти статевої свободи. Лекторка Агнєшка Лєщиньска, віцепрезидентка Польського товариства поліграфологічних досліджень, розгляне чотири типи таких перевірок, дані про зниження рецидивізму та досвід США і Великої Британії. Організатор: Вища школа управління охороною праці в Катовіцах; передбачено переклад і двомовний сертифікат, інформаційну підтримку надає редакція журналу.

23 лютого 2024 року в 11.00 безкоштовно стрім на тему: "Комунікація в медіації: діагностика інтересів сторін як основа ефективного вирішення спору"[6]

22.02.2024

Короткий зміст. 23 лютого 2024 року об 11:00 на платформі «Протокол» заплановано безкоштовний стрім викладача Київської школи професійної медіації та перемовин О. А. Назарова «Комунікація в медіації: діагностика інтересів сторін як основа ефективного вирішення спору»: як розширити поле перемовин, які інтереси бувають у конфлікті, як діагностувати альтернативи. Наведено посилання на попередні стріми В. В. Деркач і К. Ю. Гутаріної, умови базового курсу та сім модулів підвищення кваліфікації медіаторів (21 година, 10 тис. грн), серед них про спори за участю військових.

References

1. TOV "Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi" vkliucheno do skladu mizhnarodnoho reiestru naukovo-doslidnytskykh orhanizatsii - Research Organization Registry (ROR) [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC Has Been Included in the International Registry of Research Organisations – Research Organization Registry (ROR)]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2024. 2 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/11029-tov-kijivskij-mizhnar-

odnij-sudovo-ekspertnij-institut-psikhologichnoji-ekspertizi-i-doslidzhen-na-poligrafi-vklyucheno-do-skladu-mizhnarodnogo-reestru-naukovo-doslidnitskikh-organizatsij-research-organization-registry-ror (onovlena versiia vid 22.02.2025). [in Ukrainian].

2. Kyivska shkola profesiinoi mediatsii ta peremovyn vidpovidno do Zakonu Ukrainy "Pro mediatsiiu" zdiisniuie nabir slukhachiv na bazovyi kurs navchannia mediatsii v obsiazi 90 akademichnykh hodyn [The Kyiv School of Professional Mediation and Negotiations, in Accordance with the Law of Ukraine "on Mediation", Is Enrolling Students in a Basic Mediation Training Course of 90 Academic Hours]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2024. 17 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=11137 (onovlena versiia vid 18.01.2024). [in Ukrainian].

3. Navchannia mediatsii (bazovyi kurs) v obsiazi 90 akademichnykh hodyn v Ukrainy dystantsiino [Mediation Training (Basic Course) of 90 Academic Hours in Ukraine, Remotely]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2024. 22 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=11171 (onovlena versiia vid 22.01.2024). [in Ukrainian].

4. Yak otrymaty kopiiu sudovoho rishennia, yakshcho z momentu yoho pryiniattia vzhe proishov tryvalyi termin - rozpovidaie Mukachivskoho miskraionnoho sudu Zakarpatskoi oblasti [How to Obtain a Copy of a Court Decision If a Long Time Has Passed Since It Was Adopted – Explained by the Mukachevo City-District Court of Zakarpattia Region]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2024. 26 sich. URL: https://expertize-journal.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=11219 (onovlena versiia vid 26.01.2024). [in Ukrainian].

5. Polskyi dosvid zastosuvannia polihrafa v Ukraini: 16 liutoho vitse-prezydentom Polskoi asotsiatsii polihrafolohiv bude provedenyi online Vebinar na temu: "Praktyka zastosuvannia polihrafa dlia perevirky povedinky osib, yaki skoily seksualni zlochyny" [Polish Experience of Using the Polygraph in Ukraine: On 16 February, the Vice-President of the Polish Polygraph Association Will Hold an Online Webinar on "Practice of Using the Polygraph to Verify the Behaviour of Sex Offenders"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2024. 1 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/11265-polskij-dosvid-zastosuvannya-poligrafa-v-ukrajini-16-lyutogo-vitse-prezidentom-polskoji-asotsiatsiji-poligrafologiv-bude-provedenij-online-vebinar-na-temu-praktika-zastosuvannya-poligrafa-dlya-perevirki-povedinki-osib-yaki-skojili-seksualni-zlochini-proti-statevoji-svobodi-inshoji-ludini (onovlena versiia vid 02.02.2024). [in Ukrainian].

6. 23 liutoho 2024 roku v 11.00 bezkoshtovno strim na temu: "Komunikatsiia v mediatsii: diahnostyka interesiv storin yak osnova efektyvnoho vyrishennia sporu" [On 23 February 2024 at 11:00, a Free Stream on "Communication in Mediation: Diagnosing the Parties' Interests as the Basis for Effective Dispute Resolution"]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2024. 22 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=11494 (onovlena versiia vid 23.02.2024). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

ВЛАСНІ РОЗРОБКИ

Mobi-крісло Polygraph (модель 3): портативне поліграфологічне крісло

В Україні розробили Mobi-крісло Polygraph модель 3 — портативне поліграфологічне крісло вагою близько 9 кілограмів, яке перевозять у сумці-чохлі.

Крісло призначене для досліджень і опитувань із застосуванням поліграфа. За міцністю воно не поступається стаціонарним поліграфологічним кріслам і витримує навантаження до 150 кілограмів [1].

Поліграфологічне крісло Mobi Polygraph (модель 3) [1]

Крісло допомагає поліграфологу дотримуватися вимог міжнародних стандартів: створює сприятливі умови для обстежуваного і зменшує статичне напруження м'язів верхньої частини тіла та рук під час тривалого тестування. Прототипом стало портативне крісло компанії Axciton — Portable Polygraph Subject Chair [1].

References

1. Polyhrafolohichne krislo dlia psykhofiziolohichnykh doslidzhen, opytuvan iz zastosuvanniam polihrafa - nailehshe u sviti, vaha bilia 9 kilohram u sumtsi chokhli [A Polygraph Chair for Psychophysiological Examinations and Interviews Using a Polygraph: The Lightest in the World, Weighing about 9 Kilograms, in a Carrying Case]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2022. 15 zhovt. URL: https://expertize-journal.org.ua/ustatkuvannya-dlya-poligrafa/7501-poligrafologichne-krislo-dlya-

psikhofiziologichnikh-doslidzhen-opituvan-iz-zastosuvannyam-poligrafa-najlegshe-u-sviti-vaga-bilya-9-kilogram-u-sumtsi-chokhli (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у січні–лютому 2024 р. — у період виходу цього номера[25]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	судово медична експертиза	35
3	кпк	32
4	почеркознавча експертиза	19
5	товарознавча експертиза	15
6	лінгвістична експертиза	14
7	трасологічна експертиза	13
8	експертиза проектної документації	12
9	психофізіологічна експертиза	8

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює. Найшвидше зростали запити: «трасологічна експертиза» (+160 %).

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	*Верховний Суд* Моральна шкода. Відшкодування моральної шкоди: дисертації, монографії, практика Верховного Суду, документи з розробки в Україні інституту відшкодування моральної шкоди (науково-допоміжний бібліографічний покажчик, 1998-2021 роки)	7 066
2	*Верховний Суд* Запущено новий online сервіс – пошукова База правових позицій Верховного Суду. Порядок користування та історія створення Бази правових позицій Верховного Суду	4 557
3	*Вищий адміністративний суд України* Повна електронна база правових позицій Вищого адміністративного суду України станом на 19 серпня 2017 року (комп'ютерна програмна, версія 1.1.15)	2 747
4	Навчання медіації (базовий курс) в обсязі 90 академічних годин в України дистанційно	2 101
5		1 989

Київська школа професійної медіації та перемовин відповідно до Закону України «Про медіацію» здійснює набір слухачів на базовий курс навчання медіації в обсязі 90 академічних годин

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[26].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[27] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

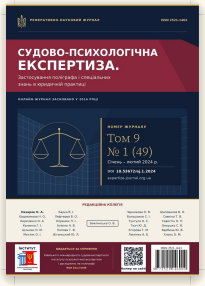

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2024. Т. 9, № 1 (49). 79 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2024. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19821-2024-1-54.

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro

naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice]. 2024. Vol. 9, No. 1 (49). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2024. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Pro osoblyvosti sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen. rozpovidaie Ministerstvo yustytsii Ukrainy (Sudova vlada Ukrainy, 03.05.2024) [On the Features of Forensic Examinations and Expert Studies: Explained by the Ministry of Justice of Ukraine (Judiciary of Ukraine, 03.05.2024)]. URL: https://court.gov.ua/press/news/1600082/ (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

8. OHCHR, "Report on the human rights situation in Ukraine, 1 December 2023 – 29 February 2024" (38-ma periodychna dopovid, p. 38) [OHCHR, "Report on the Human Rights Situation in Ukraine, 1 December 2023 – 29 February 2024" (38Th Periodic Report, Para. 38)]. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/ukraine/2024/report-human-rights-situation-ukraine-1-dec-2023-29-feb-2024.pdf (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

9. V Ukraini zadokumentuvaly ponad 126 tysiach rosiiskykh voiennykh zlochyniv [Over 126,000 Russian War Crimes Documented in Ukraine]. ArmiiaInform. 2024. 23 liut. URL: https://armyinform.com.ua/2024/02/23/v-ukrayini-zadokumentuvaly-ponad-126-tysyach-rosijskyh-voyennyh-zlochyniv/ (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank : press release. 2024. 15 Feb. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released (data zvernennia: 08.11.2026).

11. Postanova Verkhovnoho Sudu u skladi suddiv obiednanoi palaty Kasatsiinoho hospodarskoho sudu vid 16.02.2024 u spravi № 910/10009/22 [Resolution of the Supreme Court (Joint Chamber of the Commercial Cassation Court) of 16 February 2024 in Case No. 910/10009/22]. Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/117402189 (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

12. Pro kompensatsiiu za poshkodzhennia ta znyshchennia okremykh katehorii obiektiv nerukhomoho maina ... : Zakon Ukrainy vid 23.02.2023 № 2923-IX (iz zminamy) [On Compensation for Damage and Destruction of Certain Categories of Immovable Property ... : Law of Ukraine of 23 February 2023 No. 2923-IX (as amended)]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20 (data zvernennia: 08.11.2026). [in Ukrainian].

13. Natsionalna politsiia Ukrainy. Budivlia Kupianskoi miskoi rady z Derzhavnym praporom Ukrainy pislia rosiiskykh obstriliv i bombarduvan, 16 liutoho 2024 r [The Building of the Kupiansk City Council with the State Flag of Ukraine After Russian Shelling and Bombing, 16 February 2024] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kupiansk_City_Council_after_Russian_bombing,_2024-02-16_(01).jpg (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

14. DSNS Ukrainy. Zhytlovyi budynok u Dnipri pislia ataky rosiiskykh droniv u nich na 23 liutoho 2024 r [Residential Building in Dnipro After a Russian Drone Attack on the Night of 23 February 2024] : fotohrafiia (litsenziia CC BY 4.0). Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Destructions_in_Dnipro_after_Russian_attack,_2024-02-23_(02).webp (data zvernennia: 09.11.2026). [in Ukrainian].

15. Chotyry roky pravosuddia v umovakh viiny — chernihivska suddia Liubov Kharechko bula rozstriliana rosiiskymy viiskovymy [Four Years of Justice in Wartime: Chernihiv Judge Liubov Kharechko Was Shot Dead by Russian Soldiers]. Rada suddiv Ukrainy : ofitsiinyi vebsait. 2026. 24 liut. URL: https://rsu.gov.ua/ua/news/cotiri-roki-pravosudda-v-umovah-vijni-cernigivska-sudda-lubov-harecko-bula-rozstrilana-rosijskimi-vijskovimi (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

16. Vytiah z protokolu zahalnykh zboriv suddiv Chernihivskoho apeliatsiinoho sudu vid 08 zhovtnia 2018 roku [Extract from the Minutes of the General Meeting of Judges of the Chernihiv Court of Appeal of 8 October 2018]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/inshe/1/protokol08 (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

17. Obrano zastupnyka holovy sudu ta sekretariv sudovykh palat [Deputy Chief Judge and Secretaries of the Judicial Chambers Elected]. Chernihivskyi apeliatsiinyi sud : ofitsiinyi vebsait. 2021. 7 zhovt. URL: https://cna.court.gov.ua/sud4823/pres-centr/general/1191100/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

18. U Chernihivskomu AS zminyvsia holova [The Chief Judge of the Chernihiv Court of Appeal Has Changed]. Zakon i Biznes. 2024. 25 zhovt. URL: https://zib.com.ua/ua/163820.html (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

19. Uzahalnennia sudovoi praktyky [Generalisation of Case Law] / sekretar sudovoi palaty u tsyvilnykh spravakh L. K. Kharechko. Apeliatsiinyi sud Chernihivskoi oblasti : ofitsiinyi vebsait. 2018. 3 trav. URL: https://cna.court.gov.ua/sud2590/5864/477027/ (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

20. Suddiu z Chernihova vbyly pry sprobi evakuatsii [Judge from Chernihiv Killed While Trying to Evacuate]. Sudovyi reporter : vebsait. 2022. 4 berez. URL: https://sudreporter.org/suddyu-z-chernigova-vbyly-pry-sprobi-evakuacziyi/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

21. Kharechko L. K. Moi virshi — tse kryk dushi [My Poems Are the Cry of the Soul] : zbirnyk poezii / Liubov Kharechko. Chernihiv : [s. n.], 2026. 56 s. : il., fot. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.6.2026.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/books/19828-kharechko-moi-virshi-tse-kryk-dushi (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

22. Spivchuttia [Condolences] : [u zviazku iz zahybelliu suddi Krasnohradskoho raionnoho sudu Kharkivskoi oblasti D. S. Konstantynova]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2022. 30 zhovt. URL: https://court.gov.ua/archive/1339620/ (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

23. Zakhyshchaiuchy Ukrainu, zahynuv holova Veselivskoho raionnoho sudu Zaporizkoi oblasti Anatolii Nahornyi [Anatolii Nahornyi, Head of the Vesele District Court of Zaporizhzhia Region, Killed Defending Ukraine]. Rada suddiv Ukrainy : ofitsiinyi vebsait. 2023. 26 lystop. URL: https://rsu.gov.ua/ua/news/zahisauci-ukrainu-zaginuv-golova-veselivskogo-rajonnogo-sudu-zaporizkoi-oblasti-anatolij-nagornij (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

24. Holova RSU — pro robotu sudiv pid chas viiny, konkurs do VKKS, spravy shchodo voiennykh zlochyniv ta suddiv na fronti [Head of the Council of Judges of Ukraine on the Work of Courts in Wartime, the Competition to the HQCJ, War Crimes Cases and Judges at the Front]. Sudova vlada Ukrainy : ofitsiinyi vebportal. 2023. 8 trav. URL: https://court.gov.ua/press/news/1419134 (data zvernennia: 05.11.2026). [in Ukrainian].

25. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.01.2024–29.02.2024 [Google Trends: Search Term “ekspertyza”, Ukraine, 01.01.2024–29.02.2024]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2024-01-01%202024-02-29&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

26. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

27. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2024. Том 9, № 1 (49)
січень–лютий 2024 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 79 с.

DOI 10.53672/ej.1.2024. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua